

Lietuvos teismų praktikos
korupcinio pobūdžio bylose
(pagal Lietuvos
Respublikos baudžiamojo
kodekso 225, 226, 227
straipsnius) tyrimas
(analizė) įrodymų ir
įrodinėjimo bei skiriamų
bausmių aspektais

Dr. Salomėja Zaksaitė

Lietuvos socialinių mokslų centro
Teisės instituto vyresnioji mokslo
darbuotoja

Vilnius, 2024

Turinys

Lietuvos teismų praktikos korupcinio pobūdžio bylose (pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225, 226, 227 straipsnius) tyrimas (analizė) įrodymų ir įrodinėjimo bei skiriamų bausmių aspektais	1
1. Įvadas	3
2. Bylų atranka ir tyrimo atlikimo būdas (taikyti metodai)	4
3. Išsteisinamasis nuosprendis – normali (?) teisingumo vykdymo sistemos dalis	5
4. Korupcinis santykis vs kyšininkavimo santykis.....	6
5. Kyšis vs. auka, parama, dovana.....	10
6. Korupcinių nusikalstamų veikų <i>modus operandi</i> , veikų atlikimo technika	16
7. Įrodymų kokybė ir teisėtumo klausimas	22
8. Korupcija privačiame sektoriuje	26
9. Skirtingas įrodymų vertinimas ir selektyvus teisingumas	29
10. Korupcinių nusikalstamų veikų palyginimas su smurtinėmis nusikalstamomis veikomis.....	32
11. Sankcijos už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas	35
Išvados.....	41
Literatūros sąrašas	43

1. Įvadas

Šiuolaikinės korupcijos definicijos branduolys yra viešųjų interesų pažeidimas privačiais interesais arba piktnaudžiavimas valdžia.¹ Tokia apibrėžtis turi rimtą filosofinį užtaisą. Dar G. Hėgelis yra rašęs, kad „valstybė yra tik tada gerai sutvarkyta ir stipri savo viduje, jei ji savo bendrą tikslą jungia su privačiais piliečių interesais; (...) ir ji turi praeiti sunkų ir ilgą ugdymo kelią, pakol pasiekia aną interesų susijungimą.“² Šio tyrimo kartinė užduotis – identifikuoti, ar nėra taikomas per aukštas įrodinėjimo standartas tiriant ir nagrinėjant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas. Aukščiau aptartais filosofiniais terminais kalbant – tyrimu siekiama nustatyti, ar nėra pernelyg sunku aptikti viešųjų interesų pažeidimą bei pritaikyti baudžiamąją atsakomybę už valstybės konstitucinę sąrangą iškreipiančius (išbalansuojančius) veiksmus.

Tyrimo tikslas – įvertinti baudžiamosios politikos už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas atspindėjimą teisės taikymo praktikoje, apžvelgiant atskirų nusikalstamų veikų sudėčių objektyviųjų ir (ar) subjektyviųjų požymių pripažinimą įrodytomis ar neįrodytomis, atskleidžiant teismų praktikoje kylančius iššūkius. Taip pat įvertinti teismų skiriamų bausmių už korupcinius nusikaltimus, tokiu būdu atliepiant tarptautinių organizacijų Lietuvai teikiamas pastabas dėl galimo per aukšto įrodinėjimo standarto korupcinio pobūdžio baudžiamosiose bylose, taip pat galimai per švelnių ir neatgrasančių bausmių už šių veikų padarymą skyrimo. Šiuo metu nėra aišku, dėl kokių priežasčių priimami išteisinamieji nuosprendžiai³ korupcinio pobūdžio bylose (pavyzdžiui, ar tai įrodymų standarto, ar neatitikties įrodymų patikimumo reikalavimui atskirose baudžiamosiose bylose, arba kita problema, tam tikros objektyvios aplinkybės). Medijose tuo tarpu ši tema aptarinėjama plačiai, tačiau neaišku, ar tai veikia privalumas, ar trūkumas: tema yra jautri, masiškai sensualizuota bei „įvaizduotinta“, tačiau ekspertinio žinojimo stingama.

¹ Sakalauskas G., Dobrynina M., Justickaja S., Kalpokas V., Mališauskaitė-Simanaitienė S., Nikartas S., Pocienė A., Zaksaitė S. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius: Eugrimas, 2011, p. 142.

² Rickevičiūtė K. Georgas Hėgelis, žmogus ir filosofas. *Problemos*. 1970, 5, 92–101.

³ **Pažymėtina, kad išteisinamųjų nuosprendžių dinamika yra gana chaotiška; vienas metais siekianti mažiau nei 10 %, kitais – daugiau nei 20 %.** Pavyzdžiui, 2023 m. pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtoje 151 korupcinio pobūdžio baudžiamosiose bylose pripažinti kaltais ir nuteisti 179 fiziniai asmenys (2022 – 144), 3 juridiniai asmenys (2022 – 2), o išteisinta – 15 fizinių asmenų (2022 – 25); išteisintųjų juridinių asmenų 2023 m. nebuvo (2022 – 10); 21 asmeniui baudžiamoji byla nutraukta (2022 – 7). Matyti, kad išteisinamųjų nuosprendžių procentinė dalis pirmosios instancijos teismuose 2023 m. buvo 8 %, o 2022 – beveik 24 %. 2023 m. Prokuratūros veiklos ataskaita, p. 9. <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>

Tyrimas, tikimasi, prisidės prie esamos įrodymų vertinimo bei sankcijų skyrimo praktikos ir (ar) tendencijų identifikavimo ir pagrindimo, kas leistų, viena vertus nustatyti teisinio reguliavimo keitimo poreikį, jei toks būtų, antra vertus, prisidėtų prie Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo ir (ar) faktinės situacijos vertinimo procesuose tikslesnio atspindėjimo ir (ar) pagrindimo.

Įrodinėjimo standartą galima apibūdinti kaip tam tikrą įstatymo, teismų praktikos ar teisės doktrinos nustatytą įrodymų pakankamumo ir teisėjo įsitikinimo laipsnį, kurį pasiekus bylą nagrinėjantis teismas konstatuoja, kad tam tikra aplinkybė yra nustatyta arba paneigta.⁴ Įrodinėjimo standarto problematika yra toli gražu nenauja tema, ir susimąstyti verčiančias mintis yra išsakę ne vien tarptautinės organizacijos, kaip antai Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė (GRECO). Pavyzdžiui, jau prieš keturiolika metų būta kritiškų nuomonių, kad baudžiamojo proceso įrodinėjimo standartai yra „per aukšti“ korupcijai jaunos demokratijos šalyse, įskaitant ir Lietuvą. M. Bryane pažymėjo, kad korupciją Rytų Europos valstybėse apskritai veiksmingiau mažintų ne baudžiamoji, o administracinė ar civilinė teisė, kurioje įrodinėjimo standartai yra žemesni. Taip pat teigiama, kad tinkamas reguliavimas (angl. *right-regulating*) yra svarbiau už pernelyg uolų tarptautinių dokumentų įgyvendinimą ar pernelyg intensyvią kriminalizaciją.⁵ J. Garder ir S. Blunt išsakė tai kitais žodžiais: žalos principas nereiškia, kad tik pavojingi veiksmai privalo būti kriminalizuoti. Jis reiškia, kad kriminalizacija pateisinama tik tuo atveju, jei ja užkertamas kelias žalai atsirasti.⁶ Panašaus požiūrio laikėsi ir tam tikri politikos mokslų atstovai: antai S. P. Huntington nuomone, korupciją sunku apibrėžti įstatymais, nes ji yra unikali, apibrėžta laike ir erdvėje. Tokia pozicija, priešinga legalistiniam korupcijos supratimui, paaiškina nevienodą skirtingų tautų panašaus elgesio vertinimą.⁷

2. Bylų atranka ir tyrimo atlikimo būdas (taikyti metodai)

Bylų atranka vyko suvedant raktinius žodžius, perkeltus iš Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – taip pat LR BPK) 303 str. 5 dalies. Remiantis LR BPK 303 str. 5 d., teismas priima išteisinamąjį nuosprendį, jeigu: 1) **nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo**

⁴ Nekrošius V. Bartkus J. Įrodinėjimo standarto paieškos Lietuvos Respublikos civiliniame procese. *Teisė*. 2024, Vol. 132, pp. 8–19.

⁵ Bryane M. Issues in Anti-Corruption Law: Drafting Implementing Regulations For Anti-Corruption Conventions in Central Europe and The Former Soviet Union. *Journal of Legislation*. 2010, Vol. 36:272, 272-296.

⁶ Collins J. Fraud by Abuse of Position: Theorising Section 4 of the Fraud Act 2006. *Criminal Law Review*. 2011, 7, 513-523.

⁷ Palidauskaitė J. Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešoji politika ir administravimas*. 2005, Nr. 13, 25-38.

nusižengimo požymių; 2) neįrodyta, kad kaltinamasis dalyvavo padarant nusikalstamą veiką. Atitinkamai, Infolex paieškos sistemoje, buvo suvesti šie raktiniai žodžiai pasirinkus laikotarpį nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d. Pagal 225 str. (kyšininkavimas) LR BPK 303 str. 5 d. 1 punkto atveju buvo rastos 155 bylos; pagal 226 str. (prekyba poveikiu) – 76 bylos; pagal 227 str. (papirkimas) – 154 bylos. LR BPK 303 str. 5 d. 2 punkto atveju paieškos rezultatai buvo atitinkami: pagal 225 str. – 59 bylos; pagal 226 str. – 27 bylos; pagal 227 str. – 52 bylos. Pastebėtina, kad taikant raktinių žodžių pagal LR BPK 303 str. 5 dalies paieškos būdą, galutinis verdiktas galėjo baigtis nebūtinai išteisinamuoju, bet ir apkaltinamuoju nuosprendžiu, nes šių raktinių žodžių ieškota visame tekste, ne (vien) rezoliucinėje, motyvacinėje ar kitose atskirose nuosprendžio dalyse. Atitinkamai, rastos bylos analizuotos įvairiais probleminiais pjūviais (*inter alia* korupcijos ir kyšininkavimo santykis; įrodymų kokybė ir teisėtumo klausimas; korupcinių veikų darymo technika; kintantis kyšio konceptas ir jo santykis su dovana ar parama; finansinių sankcijų dydžiai ir kt.), pagrindinį dėmesį kreipiant į rezonansines bylas. Taip pat buvo atkreipiamas dėmesys į bylos cituojamumo reitingą bei citavimą Rinktinėje praktikoje. Tokiu būdu atrinktos bylos šiame tyrime analizuotos taikant veikiau kokybinę nei kiekybinę prieigą – bylos nebuvo nagrinėjamos su tikslu pateikti tam tikras generalizuotas statistines išvadas, bet siekta parinkti ir išanalizuoti iliustratyvius pavyzdžius, tinkamiausiai reprezentuojančius su korupcinių nusikalstamų veikų įrodinėjimu bei sankcijų skyrimu siejamus iššūkius.

3. Išteisinamasis nuosprendis – normali (?) teisingumo vykdymo sistemos dalis

Darbo organizavimo prasme pažymėtina, kad išteisinamieji nuosprendžiai gali būti ženkliai mažesnė blogybė nei jų nebuvimas. Pavyzdžiui, prokuratūroje iki 2010 m. buvo susiklosčiusi ydinga praktika, kai prokurorai, esant bent mažiausiai tikimybei, kad kaltinamasis gali būti išteisintas teisme, vengdavo perduoti teismui bylas, nors jose buvo pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę.⁸ Išteisinimų atvejais prokurorams tekdavo rašyti pasiaiškinimą, buvo taikomos tarnybinės nuobaudos dėl netinkamų pareigų atlikimo, net kai buvo tik prokurorų skirtingi vertinimai, todėl prokurorai, vengdami griežtos atsakomybės, daugeliu atvejų tyrimus nutraukdavo ir jų neperduodavo teismui. Tokiai situacijai susidaryti turėjo įtakos santykinai griežta išteisintų asmenų apskaitos tvarka. Prokurorai prisiimdavo jiems įstatymiškai nenumatytą teisingumo vykdymo funkciją, nes realiai

⁸ 2010 m. Prokuratūros veiklos ataskaita, p. 26.

https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/prokuraturos_veiklos_2010_m_atask.pdf

asmens kaltės klausimas būdavo sprendžiamas prokuratūroje. Ši praktika prieštaravo Konstitucijos 109 straipsnio nuostatai, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Siekiant veiksmingiau ginti nukentėjusiųjų interesus, 2010 m. panaikinti išteisintų asmenų apskaitos nuostatai. Kiekvienas prokuroras pirmiausia turi siekti kuo geresnių savo darbo rodiklių, nuo kurių priklauso jo ir visos prokuratūros darbo vertinimas. Prokurorai asmenį išteisinantį teismo nuosprendį skatinami skųsti aukštesnės instancijos teismui ir teisme įrodyti ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų pakankamumą bei pagrįstumą.⁹

4. Korupcinis santykis vs kyšininkavimo santykis

Neatsitiktinai tyrimo tekstas pradamas nuo itin rezonansinės „MG Baltic“ bylos, perėjusios visas tris instancijas, ir kurios baigtis visai neseniai išspręsta Lietuvos Aukščiausiajame Teisme.¹⁰ Byla turėjo milžinišką ažiotažą žiniasklaidoje ir generavo daug minčių, spėlionių bei emocijų. Šiuo momentu esame toje stadijoje, kai emocijas keičia jau įvykusio (galutinio) sprendimo racionalus apmąstymas, leidžiantis bylą reflektuoti iš tam tikros laiko perspektyvos. Filosofine prasme jau galima mėginti ieškoti hėgeliškos sintezės tarp priešinguose poliuose atsidūrusių skirtingų instancijų teismų sprendimų.¹¹ Kriminologine prasme galima pastebėti, kad byloje buvo brėžiama skirtis (ir santykis) tarp korupcijos ir kyšininkavimo. Korupciją, nepaisant išteisinamojo nuosprendžio, išvelgė jau pirmosios instancijos teismas, tačiau tik aukštesnės instancijos teismai abstrakčią „korupciją“ transformavo į konkretų „kyšininkavimą“. Kodėl „korupcijos“ sąvoka yra abstrakti? Taip yra dėl to, kad ši sąvoka yra imli interpretacijai ir priklauso nuo to, kokių mokslų atstovas ją nagrinėja. Pavyzdžiui, ekonomikos požiūriu korupcija yra pelną maksimizuojantis pokytis naudojant (arba sukuriant) papildomą (nelegalią) rinką. Korupcija traktuojama kaip rinkos netobulumo padarinys, tad pažeidžiama laisva konkurencija ir per korupciją ji dar labiau iškreipiama. Asmenys veikia racionaliai skaičiuodami, kad esant tam tikroms sąlygoms galėtų maksimizuoti asmeninę naudą. Todėl tai – viena

⁹ 2010 m. Prokuratūros veiklos ataskaita, p. 26.

https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/prokuraturos_veiklos_2010_m_atask.pdf. Taip pat:

Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo. MRU, 2011, p. 220-221.

¹⁰ Iš esmės šiame tekste „MG Baltic“ byla pateikta kaip Lietuvos teisinės sistemos pergalė, leidžianti tikėtis, kad kova su korupcija eina teisinga linkme. Vis dėlto objektyvumo dėlei verta pastebėti, kad šioje byloje liko tam tikrų nežinomųjų. Vienas iš jų – selektyvus teisingumas ir baudžiamosios teisės ir proceso prasme „nusvarbintas“ „MG Baltic“ vadovo D. J. M. (pasilikusio tik paprastu liudytoju) vaidmuo. Plačiau: Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimo neteisėto poveikio valstybės institucijoms priimančioms sprendimus ir galimos neteisėtos įtakos politiniams procesams išvados“, p. 9-15. Teisės aktų registras, 2018-06-08, Nr. 9656.

¹¹ Dialektiškai mąstydamas, G. Hėgelis padarė išvadą, kad visa, kas egzistuoja, vystosi per vidinius prieštaravimus.

Pavyzdžiui, pažinimas vystosi triadomis – tezė, antitezė, sintezė. Plačiau: Rickevičiūtė K. Georgas Hėgelis, žmogus ir filosofas. *Problemos*. 1970, 5, 92–101. DOI: <https://doi.org/10.15388/Problemos.1970.5.5783>.

iš efektyviausių veikimo alternatyvų. Ji duoda didesnę pelną, paspartina sprendimų priėmimą ir yra kitų nelegalių veiksmų priedanga. Ekonominėje korupcijos definicijoje svarbu tai, kad pabrėžiamas objektyvus gebėjimas dalyvauti korupciniuose santykiuose, t. y. korupcijos dalyvių instituciniai ryšiai, turimi ištekliai, narystė tam tikroje organizacijoje (įmonėje) ir moralinių vertinimų vengimas.¹²

Iš esmės „MG Baltic“ byla galėtų simbolizuoti ir didžiąją dalį korupcinių nusikalstamų veikų tyrimo problematikos: bylos sudėtingumas, persipynę politikos, verslo ir žiniasklaidos ryšiai, besikeičiantis „kyšio“ konceptas, ko gero, ir sąlygojo nevienareikšmį teismų vertinimą. Tiesą sakant, ne tik nevienareikšmį, bet ir kardinaliai priešingą: kai pirmojoje instancijoje visi kaltinamieji buvo išteisinti (nepaisant to, kad, kaip minėta, byloje konstatuotas korupcinis santykis); antrojoje – visi nuteisti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas iš esmės pasiliko prie apeliacinės instancijos teismo pozicijos, nežymiai pakoregavęs tam tikrų inkriminuotų nusikalstamų veikų straipsnių dalis bei bausmių dydžius.

Neabejotina, kad tokie posūkiai kelia daug klausimų: kodėl pirmosios ir antrosios instancijų teismų sprendimai skiriasi 180 laipsnių kampu? Kodėl kyšio koncepcija taip nevienodai vertinama? Ar tikrai „viskas susiveda“ į 2017 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – taip pat LR BK) 225 str. 5 d. pakeitimą, kuriuo kyšio samprata išplėsta nurodant, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo atsako pagal šį kodeksą už pažadą ar susitarimą priimti kyšį arba reikalavimą ar provokavimą duoti kyšį, arba kyšio priėmimą **ties už konkretų veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, tiek ir už išimtinę padėtį ar palankumą.**

Verta prisiminti, kad būtent tokia buvo pirmosios instancijos teismo argumentacija: aptariamieji įvykiai vyko 2016 m., todėl 2017 m. Baudžiamojo kodekso pakeitimai neturėtų turėti reikšmės, ir, suprantama, baudžiamasis įstatymas atgal negalioja. Tuo tarpu baudžiamosios teisės mokslininkas Skirmantas Bikelis pateikė alternatyvią poziciją: dar 2008 metais, t.y. net prieš aštuonerius metus iki byloje nagrinėjamų įvykių, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija priėmė precedentinį sprendimą, išaiškindama, kad papirkimu laikytini ir tie atvejai, kai asmuo (pvz., verslininkas) perduoda pinigus ar kitokią naudą aiškiai neinformuodamas, už kokį konkretų politiko ar valstybės tarnautojo veikimą ar neveikimą tai daroma, bet siekdamas kyšiu išimtinės padėties ar apskritai paperkamo asmens palankumo ateityje (byla Nr. 2K–P–181/2008). Toks

¹² Pagal Sakalauskas G. Korupcija. In: *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Sakalauskas G., Dobrynina M., Justickaja S., Kalpokas V., Mališauskaitė-Simanaitienė S., Nikartas S., Pocienė A., Zaksaitė S. Vilnius: Eugrimas, 2011, p. 144.

išaiškinimas dėl precedentinės galios tapo privalomas visiems teismams, nagrinėjantiems analogiškas bylas.¹³

Palaikydamas šiame precedente įtvirtintą platesnę kyšio sampratą, įstatymų leidėjas 2017 metais papildė Baudžiamąjį kodeksą analogišku išaiškinimu, kad kyšiu nauda laikoma ne tik tuomet, kai ji gauta (duota) už konkretų veikimą ar neveikimą, bet ir už išimtinę padėtį ar palankumą. Tai yra, ir tuomet, kai ji kuria korupcinį santykį be konkrečiai įvardytos užduoties. Vis dėlto pirmosios instancijos teismas „MG Baltic“ byloje su tokia kyšio samprata iš principo nesutiko, nuosprendyje nurodydamas, kad tokia kyšio samprata būtų pernelyg neapibrėžta ir neleistinai apsunkintų kaltinamųjų galimybes apsiginti nuo gan abstrakčių kaltinimų kyšininkavimu.¹⁴

Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismui (ir vėliau LAT) neatrodė, kad kaltinimai kyšininkavimui buvo abstraktūs. Tiesa, siekiant transformuoti abstraktų kaltinimą į konkretų nuteisimą, aukštesnių instancijų teismams teko atlikti ilgą ir kruopštų darbą, analizuojant milžiniškos apimties bylos medžiagą ir nustatant tokius ryšius bei santykius, kurie iš pažiūros galėjo atrodyti nekalti ar net būtiški. Kitaip tariant, apeliacinės instancijos teismas kur kas visapusiškiau tyrė įrodymus ir bendrą politinę (sub)kultūrą. Svarbu akcentuoti, kad Lietuvos apeliacinis teismas kur kas daugiau dėmesio skyrė **tikslui, dėl kurio buvo skiriama parama Liberalų Sąjūdžiui**. Buvo nustatyta, kad „MG Baltic“ Liberalų Sąjūdį rėmė ne dėl to, kad tikėjo liberaliomis idėjomis ar simpatizavo partijos ideologijai, o daugiausiai dėl to, kad ši partija galėjo tapti įtakinga politine jėga artėjančiuose Seimo rinkimuose. Toliau pateikiamos relevantiškos ištraukos iš apeliacinio teismo nuosprendžio, siekiant iliustruoti aukščiau išsakytas mintis.

Taigi šių aptartų duomenų visuma leidžia pagrįstai spręsti, kad R. K. veikdamas, pagal jo ir UAB koncerno „MG Baltic“ prezidento D. J. M. suderintą strategiją, 2015 m. rudenį – 2016 m. pradžioje susitikinėjo su politinėms partijoms vadovaujančiais asmenimis, pavieniais šių partijų nariais ir bendravimo metu konkrečiai pasiūlė arba leido suprasti, kad UAB koncernas „MG Baltic“ vienokia ar kitokia forma gali suteikti finansinę paramą partijoms ar konkretiems kandidatams ateinančiuose 2016 m. Seimo rinkimuose.¹⁵ Taigi **iš tokių UAB koncerno „MG Baltic“ vadovų parodymų galima spręsti, kad siekis finansuoti politines partijas ar joms atstovaujančius asmenis buvo susijęs ne su noru padėti skleisti joms (partijoms) ideologines nuostatas, neva kurioms**

¹³ Bikelis S. Kyšis ar ne kyšis – štai (bylos) klausimas! 2022-04-26.

https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1680148/skirmantas-bikelis-kysis-ar-ne-kysis-stai-bylos-klausimas?fbclid=IwAR0tv5TbjYC7vCg-_5EtDcphGKZ8DgP77jESGcSDqq5vkEF7SbjO3MKl_t4.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-40-307/2023.

simpatizavo ir patys R. K. bei D. J. M., bet šių politinių organizacijų reali galima įtaka tuometinei politinei sistemai (paryškinta – S. Zaksaitės).

Atkreiptinas dėmesys, kad pirmosios instancijos teismas nagrinėdamas baudžiamąją bylą šių aplinkybių, susijusių UAB koncerno „MG Baltic“ vykdoma politika, veikimo mechanizmu, jo įtaka politiniams procesams, taip pat konkrečioms politinėms partijoms, o tuo pačiu ir ryšių, siejusių byloje išteisintus asmenis, neanalizavo ir nevertino. Tai, aukštesnės instancijos teismo nuomone, apygardos teismui sukliudė išsamiai išnagrinėti baudžiamąją bylą ir priimti joje teisingą sprendimą.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, susipažinusi su apeliacinio skundo argumentais ir baudžiamosios bylos medžiaga, atlikusi byloje papildomą įrodymų tyrimą, iš naujo išanalizavusi ir įvertinusi byloje surinktų ir teisme ištirtų įrodymų visumą, sprendžia, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendis dėl R. K. išteisinimo pagal BK 227 straipsnio 2 dalį, Š. G. išteisinimo pagal BK 225 straipsnio 2 dalį, juridinio asmens – UAB koncerno „MG Baltic“ išteisinimo pagal BK 20 straipsnio 2 dalį, 227 straipsnio 2 dalį bei juridinio asmens – politinės partijos Lietuvos liberalų sąjūdžio išteisinimo pagal BK 20 straipsnio 2 dalį, 225 straipsnio 2 dalį **yra priimtas neišsamiai ištyrus faktines bylos aplinkybes, netinkamai įvertinus byloje esančius įrodymus.** Pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas byloje surinktus įrodymus, neįvertino jų visumos, tarpusavio sąsajų, nepagrįstai atmetė ir nepripažino kai kurių byloje esančių duomenų įrodymais ir padarė neteisingas ir surinktais bei teisme ištirtais įrodymais nepagrįstas išvadas, tuo pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus, o tai turėjo esminės reikšmės teismo išvadoms dėl R. K., Š. G. bei juridinių asmenų – UAB koncerno „MG Baltic“ ir politinės partijos Lietuvos liberalų sąjūdžio kaltės padarius jiems inkriminuotas nusikalstamas veikas.

Dar galima pridurti, kad apeliacinės instancijos teismas kur kas aiškiau atskyrė kyšininkavimo santykį nuo lobistinės veiklos. Teorine prasme tam tikri mokslininkai prieš porą dešimtmečių mėgino nubrėžti atitinkamą skirtį bei konceptualizuoti lobistinę veiklą. Pavyzdžiui, Ulrike Liebert, apibrėždama skirtumus tarp lobistinės veiklos ir prekybos poveikiu, akcentuoja tris momentus: pirma, lobistinė veikla gali būti išskaidrinta;¹⁶ antra, lobistinė veikla grindžiama profesionalumu; trečia, lobistinė veikla gali būti deleguota. Kalbant apie pirmąjį kriterijų, verta pažymėti, jog vienam iš kaltinamųjų suteiktos paskolos neskaidrumas ir verčia galvoti, kad vis tiksliai tai nebuvo abstrakti investicija į perspektyvų politiką, o pakankamai konkretus kyšis. Kitaip tariant, Eligijaus Masiulio

¹⁶ Liebert U. Parliamentary lobby regimes // Döring H. (Ed.) *Parliaments and majority rule in Western Europe*. Frankfurt, Germany: Campus Verlag, 1995, p. 407–447. Cituota iš Ambrazevičiūtė K.; Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.; Ragauskas P. *Korupcija privačiame sektoriuje*. Lietuvos teisės institutas, 2021. <https://teise.org/wp-content/uploads/2021/03/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf>, p. 36.

paskola yra abejotina gynybos versija, be kita ko, todėl, kad paskolą būsimoje rinkimų kovoje reikėtų deklaruoti.¹⁷ Deklaruojant paskolą, tikimybė politikui laimėti rinkimus ženkliai sumažėtų. Tad jis turėtų arba nedeklaruoti tokios paskolos (kas jau keltų abejonių, ar tai išties buvo paskola), arba turėti rimtų konkurencinių iššūkių rinkimų batalijose. Išvada – paskolos versija neįtikinama.¹⁸

Tad galima reziumuoti, kad rezonansinėje MG Baltic byloje buvo surinkta pakankamai įrodymų ir buvo atskleista pakankamai loginių sąsajų, kuriais remiantis buvo galima daryti išvadą, kad vyko nusikalstamai pavojingas ir akivaizdžiai neteisėtas aktyvaus bei pasyvaus kyšininkavimo santykis, o ne vien moraliai abejotina ekonominė-politinė veikla. Teismams ne visada pavyksta atitinkamą kiekį įrodymų surinkti bei pagrįsti kyšininkavimo faktą. Tai iliustruoja toliau aptariama byla Nr. 1-2-1093/2022.

5. Kyšis vs. auka, parama, dovana

Kaip minėta, politinei korupcijai būdinga tai, kad kartais nėra paprasta atskirti, kada asmenys veikia iš savo įsitikinimų, o kada – dėl neteisėtai veikiančios jėgos, kuri juos bando paveikti ir papirkti. Dar daugiau, tai, kad asmenys veikia kažkieno spaudžiami ar prašomi, dar nebūtinai implikuoja veiksmų neteisėtumą. Beje, būtent šis aspektas buvo „pataisytas“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo „MG Baltic“ byloje.¹⁹

Tuo tarpu prieš dvejus metus nagrinėtoje panašioje tariamos politinės korupcijos byloje, kurioje figūravo Molėtų meras, nebuvo įrodytas ne tik vieno iš politikų veiksmų neteisėtumas bei nepagrįstumas (balsuojant dėl tam tikrų darbotvarkės klausimų), bet ir pats kyšininkavimo faktas,

¹⁷ Viena iš pirmųjų mintį, jog paskolos versija fantasmagoriška, į viešąją erdvę paleido politologė Rima Urbonaitė laidoje „Ar Lietuvoje įmanoma įrodyti politinę korupciją?“ 2022-04-21, 15-17, 35 – 37 min.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000210972/lrt-aktualiju-studija-ar-lietuvoje-imanoma-irodyti-politine-korupcija>

¹⁸ Zaksaitė S. „Amžiaus byla“: pergalingi kalbiniai žaidimai ir įvarčiai, praleisti per dešinįjį kraštą. *Naujasis Židinys – Aidai*, 2022, Nr. 3. <https://nzidiny.lt/salomeja-zaksaitė-amžiaus-byla-pergalingi-kalbiniai-zaidimai-ir-ivarčiai-praleisti-per-desiniji-krasta-nz-a-nr-3/>

¹⁹ Kasacinės instancijos teismas, pakeisdamas šią apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, nurodė, kad Š. Gustainio veiksmai netinkamai buvo vertinti kaip atlikti veikiant neteisėtai. Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad Š. Gustainis nuteistas už įstatymų projektų pateikimą Seime svarstyti ir priimti, taigi veikė neviršydamas savo įgaliojimų. Todėl vien tai, kad visus jam inkriminuotus veiksmus Š. Gustainis atliko ne savo iniciatyva, o prašomas R. Kurlianskio, savaime nereiškia, kad Š. Gustainis veikė neteisėtai. Tačiau tai nereiškia ir to, kad jo veika nėra nusikalstama. Kadangi už pageidaujamą teisėtą veikimą Š. Gustainis gavo 8700 Eur kyšį, jo veika atitinka BK 225 straipsnio 1 dalį ir pagal ją kvalifikuotina. Pasikeitus veikos kvalifikavimui Š. Gustainiui, keičiasi jos kvalifikavimas ir bendrakalčiams pagal šią veiką, t. y. Liberalų sąjūdžiui, R. Kurlianskiui ir UAB koncernui „MG Baltic“. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimas „MG Baltic“ byloje – apkaltinamasis nuosprendis paliekamas galioti. 2024-10-24, <https://www.lai.lt/naujienos/lietuvos-auksciausiojo-teismo-sprendimas-mg-baltic-byloje-apkaltinamasis-nuosprendis-paliekamas-galioti/1840>

kuris apsiribojo nekonkretizuotu pažadu įdarbinti. Atitinkamai, byla baigėsi išteisinamuoju nuosprendžiu. Žemiau pateikiami relevantiški paragrafai iš aptariamų bylos (tam tikri fragmentai paryškinti S. Zaksaitės).

Byloje nebuvo rasta įrodymų, konkretizuojančių pažadą įdarbinti: „įrodymų, patvirtinančių pilną inkriminuojamo pažado turinį, baudžiamojoje byloje nėra.” Taip pat **byloje nenustatyti kyšio neteisėtumo ir nepagrįstumo požymiai, nes A.P. dėl audito ligoninėje balsavo iš savo įsitikinimų** (o ne (vien) veikiamas K. T.). „Kaltinamasis, liudytojai D. V., A. G., J. L., A. P. ir kiti parodė, kad, jų nuomone, auditas ligoninėje buvo reikalingas dėl nusiskundimų iš personalo, kitų veiklos trūkumų, kurie buvo žinomi taip pat ir viešosios erdvės. Šie parodymai – kad auditas buvo objektyviai reikalingas, byloje nepaneigti. Iš 2018 m. lapkričio 23 d. pokalbio turinio matyti, kad visi pokalbio dalyviai (K. T., A. P. ir A. G.) (duomenys neskelbtini) audito klausimą jau buvo aptarę anksčiau ir šiuo klausimu buvo vienminčiai – kad auditas ligoninėje buvo reikalingas. Teismo vertinimu, nėra įmanoma minėtomis vienu metu išsakytomis frazėmis vienam tarybos nariui (A. G.) priminti kryptį, kuria reikia „atstovauti rimtai“, siekiant bendro politinio tikslo, o su kitu tarybos nariu (A. P.) susitarti priimti iš jo kyšį.”

Šiuo atveju baudžiamojoje byloje nėra surinkta įrodymų, patvirtinančių K. T. inkriminuojamą aplinkybę, kad jis tiesiogiai susitarė su A. P. iš jo priimti nematerialios formos, neturintį ekonominės vertės kyšį, kadangi K. T. inkriminuojamas kyšis šioje kaltinimo dalyje negali būti laikomas kyšiu. Nesant įrodytos nusikaltimo sudėties, konstatuotina, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo požymių, todėl K. T. išteisinamas dėl jam pareikšto kaltinimo pagal BK 226 straipsnio 2 dalį, susijusio su A. P. įdarbinimu (duomenys neskelbtini) (BPK 303 straipsnio 5 dalies 1 punktas).²⁰ Kyšiu gali būti pripažintas tik neteisėtas ar nepagrįstas atlygis, todėl neteisėtumas ar nepagrįstumas yra įrodinėtinos aplinkybės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96-788/2021). Vertinant K. T. inkriminuojamo kyšio neteisėtumo ir nepagrįstumo aspektą, svarbios aplinkybės yra tai, kad A. P. buvo (duomenys neskelbtini) savivaldybės 2015 m. – 2019 m. kadencijos tarybos narys, jis pagal 2016 m. gruodžio 12 d. (duomenys neskelbtini) savivaldybės tarybos valdančiosios koalicijos sutartį priklausė mero K. T. suformuotai valdančiajai koalicijai, kuri pagal 2017 m. vasario 23 d. Valdančiosios koalicijos veiklos programą 2017-2019 metams siekė, be kita ko, efektyvinti ir optimizuoti savivaldybei pavaldžių įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklą (4 punktas), reikalauti racionalaus savivaldybės turto panaudojimo, spręsti gydymo paslaugų gyventojams optimizavimo klausimus (9 punktas) (t. 14, b. l. 75-78). A. P. teisme parodė, kad balsavo iš savo įsitikinimų, nes

²⁰ Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmų 2022 m. vasario 28 d. nuosprendis Nr. 1-2-1093/2022.

manė, kad auditas ligoninėje yra reikalingas, tokia A. P. nuomonė užfiksuota ir 2018 m. spalio 23 d. pokalbio metu. **Šios aplinkybės rodo, kad (i) A. P., kaip savivaldybės tarybos narys, turėjo teisę balsuoti savivaldybės tarybos posėdyje, (ii) jis priklausė valdančiajai koalicijai, taigi buvo sutaręs su K. T. siekti suderintų politinių tikslų, kurie buvo apibrėžti veiklos programoje, (iii) 2018 m. spalio 25 d. savivaldybės tarybos posėdyje balsavo iš savo įsitikinimų. Teismo vertinimu, šios aplinkybės paneigia K. T. inkriminuojamo kyšio kaip atlygio neteisėtumą ir nepagrįstumą, kuris yra būtinas kyšio požymis.**²¹

Atkreiptinas dėmesys, kad šioje, Molėtų politikos užkulisius narpliojančioje byloje, tariamo kyšio suma buvo santykinai nedidelė – 1000 eurų. Kaltinamieji teigė, kad tai buvo ne kyšis, o auka (parama už politinę veiklą). Taigi susitarimas dėl aukos Komitetui buvo, taip pat buvo ir pervesta auka Komitetui, tačiau teismas negalėjo daryti vienareikšmiškos išvados, kad tai buvo susitarimas dėl kyšio, kadangi byloje nėra duomenų, jog K. T. pažadėjo R. K. interesais veikti tik mainais už inkriminujamą kyšį – 1 000 Eur auką Komitetui.²²

Ši byla „susišaukia” su prof. Egidijaus Šileikio išvada (jis teikė specialisto išvadą „MG Baltic“ byloje), kurioje buvo nurodyta, kad Lietuvos Respublikos Seimo nariai, kurie teikė įstatymų projektus, jeigu jie atitinka viešąjį interesą, gali gauti atlygį aukos forma už savo įstatymų projektus.²³ Manytina, kad tokia išvada išties žymiai geriau „atlieptų“ Molėtų bylą, susijusią su balsavimu dėl audito ligoninėje, nei kur kas labiau drumzliną „MG Baltic“ bylą, kuriai išvada ir buvo rengiama.

Akcentuotina, kad siekiant inkriminuoti kyšininkavimą ar papirkimą būtina nustatyti ryšį tarp gauto atlygio (aukos ar paramos) ir įgaliojimų vykdymo. Kai įgaliojimų vykdymas vyksta teisėtai, tą ryšį nustatyti būna ypač keblu. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų buvo spręstas klausimas dėl kyšininkavimo sampratos. Nustatyta, kad šiuo konkrečiu atveju abejotini veiksmai labiau atitiko „paramos” sampratą nei „kyšininkavimo” sampratą. Šiuo aspektu svarbus 110 paragrafas, kuriame rašoma, kad „šios bylos kontekste teismas pripažįsta, **jog nors S. D. savo ir A. Ž. Naudai priėmė iš K. A. dyzelinį kurą, tačiau nesuprato ir neturėjo suprasti, kad tokiu būdu jam yra atsilyginama už pageidaujama teisėtą veikimą ir palankumą UAB „(duomenys neskelbtini)“ atžvilgiu, jam vykdamas savo įgaliojimus.** Išnagrinėjus bylą nebuvo nustatyta, kad kaltinamasis, vykdydamas tarnybines pareigas, veiktų UAB „(duomenys neskelbtini)“ ar K. A. interesais, juos išskirtų iš kitų

²¹ Ten pat.

²² Ten pat.

²³ Beje, buvęs Lietuvos Respublikos Seimo narys ir Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Vytautas Bakas nesutiko su tokia E. Šileikio išvada, vadindamas tai „korupcijos legalizavimu“. Plačiau: Skandalas: Nausėda teikia į Aukščiausio Teismo teisėjus politinės korupcijos bylos „konsultantą“. 2022-04-20, <https://www.youtube.com/watch?v=Kss6tJwpQwo>, 7-8 min.

subjektų. Visuma pirmiau išdėstytų argumentų patvirtina, kad kaltinamasis S. D. neturėjo tyčios elgtis neteisėtai ir priimti kyšį. Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys, jog pagal teismų praktiką, pripažįstant duotą atlygį kyšiu, svarbiausia yra tai, kad šis atlygis, nebūdamas oficialiai reglamentuojamų darbinių santykių dalis, būtų siejamas būtent su valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens įgaliojimų vykdymu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-48/2009, 2K-7-266-942/2015 ir kt.). Tuo tarpu nagrinėtinu atveju ryšys tarp užpildo dyzelinio kuro S. D. ir A. Ž. Bei S. D. įgaliojimų vykdymo nenustatytas.”²⁴

Kitoje byloje buvo brėžiama takoskyra tarp kyšio ir dovanos. Buvo **nuspręsta, kad saldainiai ir brendžio butelis buvo dovana, nes nebuvo nustatytas joks išimtinis palankumas veikti tariamų papirkėjų atžvilgiu**, o jei ir būtų nustatytas – baudžiamasis įstatymas, sunkinantis nuteistųjų padėtį, atgal negaliojotų. „Nuteistosios I. P. veika – simbolinės dovanos priėmimas vertintina kaip tarnybinės etikos pažeidimas, kvalifikuotina kaip tarnybinis nusižengimas, nepadaręs didelės žalos Marijampolės apskrities VPK ir valstybei, todėl negalėjo būti kvalifikuota pagal BK 228 straipsnį, be to, menamos nekonkreči išimtinė padėtis ir palankumas ir nebuvo suteikti, o jei net būtų buvę suteikti, BK 225 straipsnio 5 dalyje nurodytų kyšininkavimo sudėties objektyviųjų požymių – išimtinės padėties ir palankumo suteikimo inkriminavimas sunkintų kaltinamųjų teisinę padėtį ir neturi grįžtamosios galios, todėl veika negalėjo būti remiantis tokiais požymiais kvalifikuota ir pagal BK 225 straipsnio 1 dalį.”²⁵

Antra vertus, pozityvu tai, kad teismai nesureikšmina (mažos) dovanos vertės bei dovanos teikimo laiko, ir žiūri į bylos esmę – t.y., už ką buvo ar nebuvo teikiama tariama dovana. Vienoje iš bylų buvo svarbu ne tai, kad kyšio vertė buvo labai maža ir kad buvo kalėdinis laikotarpis (kas iš principo rezonuoja su aukščiau aptarta ankstesne byla, kurioje kaltinamieji buvo išteisinti), **o tai, kad kyšis buvo duodamas už aiškiai neteisėtus veiksmus – tikrovės neatitinkančių duomenų (t.y. neatitinkančių tyrimų rezultatų) įrašymą į protokolus.**²⁶

Kalbant apie mažos vertės dovanos „transformavimąsi“ į kyšį, svarbus ir procesinis aspektas. Aptariamoje byloje buvo pateisinta labai įdomi teisinė fikcija – veikos kvalifikacija buvo pakeista iš sunkesnės į lengvesnę. To priežastis buvo ta, kad esant lengvesnei veikos kvalifikacijai (konkrečiai – BK 227 str. 4 d., kuriame kriminalizuotas papirkimas baudžiamojo nusižengimo forma), būtų buvę neįmanoma klausytis įtariamo asmens telefoninių pokalbių. Tačiau LAT pažymėjo, kad tai, kad

²⁴ Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2022 m. kovo 3 d. nuosprendis Nr. 1-25-951/2022.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221-942/2020. Teismų praktika. 2020, 54, p. 594-621.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-81-895/2020.

keitėsi veikos kvalifikacija (į lengvesnę) nelemia slaptois priemonėmis surinktų įrodymų neleistinumo. „Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad duomenų, gautų atliekant slapto tyrimo veiksmus, kaip įrodymų reikšmės ir jų naudojimo baudžiamajame procese galimybės nepaneigia ir tai, kad nusikalstama veika, dėl kurios buvo sankcionuoti tokie veiksmai, vėliau (ikiteisminio tyrimo ar bylos nagrinėjimo metu) buvo perkvalifikuota pagal kitus BK straipsnius, taip pat ir tokius, kuriuose dėl nurodytų nusikalstamų veikų negalėjo būti atliekami kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmai. Nusikalstamos veikos kvalifikavimo pakeitimas baudžiamojo proceso metu negali lemti teisėtai gautų duomenų neleistinumo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-504/2010, 2K-246/2013, 2K-194/2014, 2K-168-139/2015, 2K-P-94-895/2015, 2K-239-303/2016, 2K-33-303/2018). **Dėl to tai, kad A. B. nusikalstama veika ikiteisminio tyrimo pradžioje buvo kvalifikuota pagal BK 227 straipsnio 2 dalį, o vėliau perkvalifikuota pagal BK 227 straipsnio 4 dalį, nelemia teisėtai kriminalinės žvalgybos tyrimo metu gautų duomenų neleistinumo.**“²⁷

Ši byla iš esmės atveria kelią nuteisti už smulkia korupciją naudojant pakankamai griežtą procesinę prievartos priemonę – telefoninių pokalbių kontrolę. Tokia taktika, viena vertus, ko gero, buvo pateisinama šioje konkrečioje byloje, tačiau jos laisvesnis taikymas sudarytų prielaidas atsirasti nemenkoms žmogaus teisių problemoms. Panašios praktikos (tik priešingos – dėl tam tikrų pragmatinių priežasčių buvo pasirinkta lengvesnė veikos kvalifikacija) Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau EŽTT) jau būta. Teismas byloje *Balitskiy prieš Ukrainą* konstatavo, kad buvo pažeista teisė į teisingą teismą (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalis), nes teisėsaugos institucijos inkriminavo administracinį pažeidimą tam, kad asmuo netektų teisės į teisminę gynybą, kuri yra privaloma (sunkesnės) nusikalstamos veikos atveju.²⁸

Taigi iš šio gana iliustratyvaus pavyzdžio (Infolex indikuoja 79 kartų citavimą kitose bylose bei citavimą Rinktinėje praktikoje) galima pastebėti, kad kartais įrodinėjimo standartas ne tik kad nėra „per aukštas“ korupcinio pobūdžio baudžiamosiose bylose, tačiau teisėsaugos institucijos taiko pakankamai lanksčias taktikas, kurios patį įrodinėjimo procesą bei baudžiamąjį įstatymą interpretuoja pakankamai plačiai. Jei įrodinėjimo procesas visuomet būtų traktuojamas taip lanksčiai, viena vertus, galimai kiltų bėdų su teise į teisminę gynybą; antra vertus – kai kurie išteisinamieji nuosprendžiai galimai transformuotųsi į apkaltinamuosius. Šia prasme pristatytina viena rezonansinė byla, kurioje

²⁷ Ten pat.

²⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Balitskiy prieš Ukrainą*, nr 12793/03, 38–41 paragrafai.

buvo narpliojami Visagino politikos užkulisiai.²⁹ Toliau pateikiamos tam tikros ištraukos iš šios bylos.

2014-07-18 kriminalinės žvalgybos veikslių atlikimo protokole užfiksuotas 2013-09-19 pokalbis tarp D. Š. ir I. K., kurio metu D. Š. prašo I. K. duoti darbų UAB „N.“ Ir UAB „V.“ : „o tu jau praktiškai žinai tuos, „N.“ Pavyzdžiui skambino „V.i“ <...> Tai va, „V.“ norėtų žinok dirbt, „V.“ jinai gerai dirba, vienintelė, <...>. Nu tai tegul „N.“ Ir daro, o tai kam jie dabar mēto tą mūsų įmonę“ (4 t., 147 – 150 b.l.).

Nustatyta, kad šio kaltinimo kontekste ji telefonu bendravo tik su I. K., su kitais UAB „I.“, UAB „(duomenys neskelbtini)“ darbuotojais D. Š. kontaktai neužfiksuoti. Kad ji būtų šiuo laikotarpiu telefonu iš I. K. tiesioginiai ar netiesioginiai reikalavusi sau kokios nors materialinės naudos duomenų nėra. Taigi tai tik kaltinime jiems įrašyta prielaida. Neįrodyta, kad D. Š. tiesiogiai ar netiesiogiai materialinės naudos sau I. K. reikalavo ir susitikusi su juo (duomenys neskelbtini) ir (duomenys neskelbtini). Pagal bylos duomenis, (duomenys neskelbtini) jiedu buvo susitikę vienintelį kartą – 2013 m. pavasarį, tiksliau laikas nebuvo nustatytas – tai matyti iš kaltinamųjų parodymų. Iš D. Š. ir I. K. pokalbių suvestinių galima spėti, kad (duomenys neskelbtini) jiedu galėjo būti susitikę 2013-11-07 ir 2013-11-27. Tačiau, patys kaltinamieji susitikimo faktą (duomenys neskelbtini) neigė. 2013-11-07 susitikime turėjęs dalyvauti D. S. taip pat nepatvirtino, kad kaltinamieji tądien buvo susitikę (duomenys neskelbtini). Byloje esantys D. Š. ir I. K. bei R. M. 2013-11-26 bei 2013-11-28 pokalbiai leidžia daryti prielaidą, kad 2013-11-27 D. Š. Vilniuje tarėsi ir ketino susitikti su I. K., tačiau kad toks susitikimas įvyko byloje patikimų duomenų nėra. Vienintelio pokalbio su R. M. metu 2013-11-28 D. Š. jam užsiminė, kad ji buvo susitikusi su „pagrindiniu“, kad tai labai rimtas žmogus, tačiau, kas toks buvo tas pagrindinis vėlgi belieka tik spėlioti ir tik įtarti, jog tai galėjo būti I. K. Tačiau, netgi ir pripažinus, kad D. Š. galimai buvo susitikusi su I. K. kaltinime jiems nurodytą 2013 m. lapkričio mėnesį (2013-11-27), nėra nė vieno įrodymų pagrįsti kaltinimo dalį, kad šio susitikimo metu D. Š. iš I. K. tiesiogiai pareikalavo materialinės naudos sau, taip piktnaudžiaudama tarnybine padėtimi. Apibendrinant išdėstytą darytina išvada, kad byloje nėra įrodymų, patvirtinančių, jog D. Š. tiesiogiai reikalavo iš I. K. materialinės naudos sau.

Kitaip tariant, būtent šioje byloje pritrūko įrodymų, nes viena vertus, kaltinamoji D. Š. buvo atsargi – ji stengėsi mažai bendrauti sekamu telefonu; antra vertus, buvo sekami tik D. Š. telefoniniai

²⁹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-6-491/2019.

pokalbiai. Neimplikuojant, kad ši byla *galėjo* pasibaigti apkaltinamuoju nuosprendžiu, vis tiktai verta pastebėti, jog jeigu teisėsaugos institucijos būtų tokios išradingos kaip anksčiau minėtoje byloje Nr. 2K-81-895/2020, manytina, kad rezultatyvi bylos baigtis būtų daugiau tikėtina. **Paprastai kalbant, galima buvo pamėginti klausytis ne vieno, o daugiau asmenų pokalbių.** Beje, apie tai prieš dešimtį metų šio tyrimo autorė yra rašiusi mokslinėje publikacijoje apie fikcijas baudžiamajame procese: tuomet buvo pateiktas galbūt drąsiai skambantis pasiūlymas procesines prievartos priemonės (konkrečiai – telefoninių pokalbių sekimą) taikyti atsižvelgiant ne vien į nusikalstamos veikos sunkumą, o ir į veikos darymo *būdą*.³⁰ Lyginamuoju požiūriu galima pridurti, kaip pasisekė Lietuvos tyrėjams lyginant juos su, tarkime, Didžiosios Britanijos kolegomis, kur telefoninių pokalbių išsklotinės yra *taktinė-žvalgybinė informacija, bet ne įrodomasis duomuo*.³¹ Beje, apie itin liberalų telefoninių pokalbių pasiklausymo režimą Lietuvoje yra kalbėjęs ir buvęs Lietuvos advokatų tarybos pirmininkas I. Vėgėlė.³²

6. Korupcinių nusikalstamų veikų *modus operandi*, veikų atlikimo technika

Akcentuotina, kad korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimas turi tarpdisciplininių bruožų. Jau minėta, kad siekiant įrodyti korupciją politikoje, gali tekti pasisemti žinių iš politikos ar ekonomikos mokslų, suvokti bei interpretuoti tokias sąvokas kaip lobizmas, konkurencijos iškreipimas ir pan. Panaši įžvalga taikytina, ko gero, daugumai bylų – įrodinėjant korupciją, ypač padeda kriminologijos ir ekonomikos mokslų žinios. Pavyzdžiui, korupcinių veikų darymo būdas (*modus operandi*) jau beveik šimtą metų yra tiriamas kriminologų. Neretai akcentuojamos tam tikros technikos, kuriomis maskuojami korupciniai nusikaltimai. Tos technikos apima tiek verbalinę, tiek neverbalinę kalbą. Tad nereikia stebėtis, kad atitinkamoms technikoms įrodomuoju požiūriu teismai skiria ne antraeilę rolę. Pavyzdžiui, vienoje iš teisėjų korupcijos bylų,³³ buvo nustatyta, kad **korupcinių nusikalstamų veikų įrodinėjimui labai svarbus yra nusikaltimo darymo būdas ir jį charakterizuojantys požymiai – veiksmų slaptumas, tylesnis nei įprasta kalbėjimas, vengimas skambinti telefonu** (paryškinta S. Zaksaitės) ir pan. „Visi susitikimai su V. V. buvo organizuojami konspiratyviai, per trečiuosius

³⁰ Zaksaitė S. Fikcijos baudžiamajame procese: tarp ontologinės tikrovės, teisėkūros ir teisės taikymo. *Jurisprudencija*. 2014, 21(1), p. 244–258.

³¹ Tarptautinės konferencijos medžiaga. „Tarptautinių kyšininkavimo atvejų nustatymas ir tyrimas Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės ir Latvijos Respublikos geroji patirtis“. Vilnius, 2024 m. lapkričio 12 d.

³² Plačiau: Žinių radijas. NSGK išvados – laisvinimasis nuo oligarchų ar politinių sąskaitų suvedinėjimas? 2018-05-31, 44-56 min. https://www.ziniuradijas.lt/laidos/dienos-klausimas/nsgk-ivados-laisvinimasis-nuo-oligarchu-ar-politiniu-saskaitu-suvedinejimas?soundtrack=1&fb_comment_id=1721674414577436_4041994945878693

³³ Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-579/2023

asmenis. Kaip minėta anksčiau nuosprendyje, aktualiu laikotarpiu nebuvo užfiksuotas nei vienas V. B. skambutis V. V., nors per mažiau nei dviejų mėnesių laikotarpį šie asmenys susitiko bent tris kartus. Antra, susitikimų su V. V. metu, aptarinėdami itin jautrius klausimus (dėl kyšio sumos, pinigų perdavimo), pokalbio dalyviai kalbėjo tyliau nei įprastai, aiškiai slėpdami pokalbio turinį nuo bet kokių pašalinių asmenų. Trečia, 2018 m. gruodžio 18 d. įvykusio susitikimo metu V. B., atkreipęs dėmesį į pokalbį fiksavusius pareigūnus, nedelsiant pasišalina iš susitikimo vietos („Ką čia mes dabar, kas čia, kažkoks stovi ko čia? O, Jėzau...“).³⁴

Matyti, kad šioje byloje (Nr. 1A-28-579/2023) didelė reikšmė buvo teikiama tokioms detalėms kaip slaptumas, garso sumažinimas ir pan. Tačiau būna ir atvirkštinių technikų: kartais korupcija „skamba“ taip, kad kyla abejonė, ar išties būta korupcijos, ar tai tiesiog garsiai išreikštas kvailumas. Pavyzdžiui, vienoje byloje, dėl kurios šiuo metu paduotas kasacinis skundas buvo sprendžiamas santykis tarp korupcijos ir bravūros, siekio „pasireikšti draugų akivaizdoje“. Toliau pateikiami relevantiški paragrafai (paryškinimai – S. Zaksaitės) iš šios bylos, – joje apkaltinamąjį nuosprendį priėmė Klaipėdos apygardos teismas.

Apibendrinama išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija įsitikino, kad, nors ir būdamas neblaivus, M. P. suprato, jog siūlo ir duoda konkretaus dydžio – 100 Eur kyšį GMP darbuotojai – paramedikei I. P. už pageidaujamą teisėtą jos veikimą vykdant įgaliojimus, t. y. už vaistų suleidimą, ir norėjo taip elgtis. **Beje, kyšio siūlymas neturi būti išreiškiamas, nurodant konkrečią formuluotę, kurioje būtų tiesiogiai minimas žodis „kyšis“ ar aiškiai apibrėžiamas pageidaujamas valstybės tarnautojo veikimas ar neveikimas. Papirkimo atveju paprastai yra vengiama panašių frazių ir pasakymų, apie kyšio siūlymą yra sprendžiama iš visų byloje surinktų įrodymų – tiek tiesioginių, tiek ir netiesioginių – visumos.** M. P. kyšio siūlymą ir davimą apylinkės teisme maskavo frazėmis, jog tai neva buvo pinigai kavai, atlygis už jau suleistus vaistus. M. P., pasiūlydamas paramedikei I. P. sumokėti už vaistų suleidimą, pasiūlė jai kyšį už teisėtą jos veikimą – jos tarnybinių funkcijų atlikimą. Todėl, priešingai, nei motyvavo apylinkės teismas, vertinti, kad M. P. dėl savo neblaivumo siekė bravūriškai pasireikšti aplinkinių akivaizdoje ar tiesiog, būdamas neblaivus, mojuodamas rankose

³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-579/2023. Pažymėtina, jog pokalbių kontekstas, maniera, šių pokalbių turinys, kaip jau minėta (89 pastraipa), neleidžia vertinti V. B. išsakytų teiginių tik kaip asmens siekio „bravūriškai“ pasireikšti vaikystės draugo V. V. akivaizdoje, kaip nerimtai ar vien emociškai pasakytų žodžių, bendro pobūdžio samprotavimų ir pan. Juolab, kad tam tikrus veiksmus išteisintasis V. B. ir atliko – 2018 m. spalio 25 d. susitikimo metu gavęs iš V. V. Teismo Y 2018 m. spalio 22 d. nuosprendžio kopiją (o prieš tai, 2017 m. vasarą, ir kaltinamojo akto kopiją), su šiais dokumentais ne tik susipažino, bet ir aptarė kaltinimų, paskirtos (subendrintos) baudmės pagrindimą, apeliacinio skundo argumentus, šio skundo padavimo laiką, rinko ir pateikė informaciją apie šios, apeliacine tvarka paskirtos nagrinėti, baudžiamosios bylos eigą – kad ši byla bus priskirta „prioritetinėms“, o tai kiek vėliau ir buvo padaryta Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkui priėmus potvarkį dėl šios bylos pripažinimo greičiau nagrinėtina.

turėtomis kupiūromis, pametė 100 Eur kupiūrą GMP automobilyje, nėra pagrindo. Taip pat nėra pagrindo vertinti, jog M. P., įkyriai siūlydamas paramedikei ir net keletą kartų bandydamas įduoti jai 100 Eur kupiūrą GMP automobilyje, kalbėjo nerimtai ar tai buvo vien emociškai pasakyti žodžiai, bendro pobūdžio samprotavimai.³⁵

Matyti, kad Lietuvos teismai neignoruoja socialinių mokslų įžvalgų, jog „baltųjų apykaklių“ veikų kontekste tiek verbalinė, tiek neverbalinė kalba, kuria įtikinama imti ar duoti kyšį, reikalauja tam tikrų įgūdžių.³⁶ Įdomu pastebėti, kad atitinkama technika reikalinga ne tik (ir kartais gal ne tiek) „pasislėpti“ nuo teisėsaugos institucijų, kiek pasislėpti pačiam nuo savęs ir nuo savo sąžinės. Kadangi autorės ilgametė tyrimų sritis yra korupcija sporte, pateikiamas paprastas pavyzdys, kilęs iš futbolo. Futbolo pareigūnas iš Malaizijos aprašo atvejį, kuriame korumpuoti asmenys vartoja tokią „neutralią“ **kalbą, kuri neleidžia mąstyti, jog jie elgiasi nusikalstamai**. Kyšis vadinamas „arbatpinigiais“ (angl. „*coffee money*“), o frazė „užbaigti neparankų ikiteisminį tyrimą“ verčiama į „pašluoti dulkes po kilimu“.³⁷ Manytina, kad minėti eufemizmai ir metaforos puikiai iliustruoja ir kriminologo D. Matzos įžvalgas. Pasak mokslininko, atitinkamos praktikos (vadinamosios neutralizacijos technikos) padeda neutralizuoti sąžinės graužatį esą elgiesi nemoraliai ar ne taip kaip visuomenėje priimta.³⁸

Atkreiptinas dėmesys, kad apie korupcinėms veikoms būdingos specifinės kalbos aspektą 2024-ais metais buvo kalbėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo organizuotoje diskusijoje apie įrodinėjimo standartą, taikomą nagrinėjant korupcinio pobūdžio baudžiamąsias bylas. Pavyzdžiui, Pranas Kuconis teigė, kad viena iš svarbiausių rekomendacijų būtų ne aiškintis, ar įrodinėjimo standartas yra per aukštas, ar per žemas, o **ypatingą dėmesį skirti kaltinamojo akto turinio kokybei; būtent – įrodinėjimo rezultatų išdėstymui kaltinamajame akte**. Tai suponuotų kiekvienos kvalifikavimui teisiškai reikšmingos frazės ar veiksmo interpretavimą atskirai, ir nurodymą, ką koks posakis, frazeologizmas, ar eufemizmas reiškia ir kaip tai koreliuoja su korupcinės nusikalstamos veikos objektyviaisiais bei subjektyviaisiais požymiais. Tokiu būdu kaltinamasis aktas taptų aiškesnis, labiau

³⁵ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-68-361/2024. Šiuo metu dėl aptariamų bylų yra paduotas kasacinis skundas Lietuvos Aukščiausiajam Teismui, ir jis yra priimtas. Byla, be jau minėtų įžvalgų dėl korupcinių veiksmų atlikimo technikos, svarbi inkriminuojant subjektyviają papirkimo pusę. Nepaisant to kad papirkėjas buvo girtas, elgėsi įžūliai, Klaipėdos apygardos teismas vertindamas įrodymų visumą kvalifikavo tai kaip papirkimą – (įkyrų) kyšio siūlymą GMP ekipažo paramedikei už vaistų suleidimą. Papirkimo kvalifikavimui šiuo atveju neturėjo reikšmės gydytojų reakcija – t.y. tai, kad gydytojai iki galo nesuprato, kokia buvo tos 100 eurų kupiūros reikšmė – ar tai kyšininkavimo dalykas (kurio pasisavinti jie neketino), ar radinys, ar pamestas banknotas.

³⁶ Sutherland Edwin H. *Principles of Criminology* Philadelphia and New York, 1966, p. 81-82.

³⁷ Hill D. How Gambling Corruptors Fix Football Matches, *European Sport Management Quarterly*. 2009, 9: 4, 411-432.

³⁸ Matza D. *Delinquency and Drift*. USA, 1964, p. 60-62.

atspindintis realią tikrovę ir veikos padarymo būdą.³⁹ Akcentuotina, kad ši rekomendacija yra susijusi ne vien su ikiteisminio tyrimo (pabaigos) kokybe. Ji pakankamai akivaizdžiai nukreipta į korupcijos (ar bent jau dalykinio aplaidumo) apraiškų mažinimą pačioje teisėsaugoje. Esant kokybiškesniam kaltinamajam aktui, egzistuočių mažiau prielaidų rasti tautologiniam cinizmui lakoniškai konstatuojant, jog nėra (nerasta) nusikalstamos veikos požymių, nors *de facto* jų nieieškota.

Priešingu atveju (o toks atvejis kol kas vyrauja Lietuvos ikiteisminio tyrimo ir teismų praktikoje) kaltinamasis aktas, kuriame nenurodytas realus nusikaltimo padarymo būdas, o tik kvalifikacijai reikšmingi sudėties požymiai, pasak P. Kuconio, kažin ar atitinka BPK 219 str. reikalavimus.⁴⁰ Nors įstatymas tarsi reikalauja aprašyti ne vien veikos sudėties požymius, bet ir pačios veikos (realios tikrovės) požymius, tačiau tokia praktika jau penkis dešimtmečius egzistuoja, o ji susiformavo nuo pat 1968 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarimo, – tuomet ir prasidėjo *konkrečios faktinės tikrovės pakeitimas abstrakčios sudėties požymiais*.⁴¹

Šių įžvalgų (ko, gero labiau priskirtinų teisės istorijai, filosofijai ir psichologijai nei pačiai teisei) kontekste gana formaliai atrodo 2017 m. vienoje iš nagrinėtų bylų formuojama išvada, kad „vien nevienkartiniai prašymai, siūlymai elgtis neteisėtai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės pagal BK 226 ir 227 straipsnius, kadangi nagrinėjamoje byloje nėra nustatytas būtinas šių nusikalstamų veikų požymis – netiesioginis susitarimas duoti (priimti) kyšį ir tiesioginis siūlymas duoti kyšį.“ Sveikas protas kužda, kad realioje tikrovėje tiesioginio siūlymo duoti kyšį net ir labai paprastose bylose paprastai nebūna. Ne taip dažnai būna ir fizinių „patiems už save kalbančių“ įrodymų – (pažymėtų) piniginių kupiūrų. Tačiau, autorės nuomone, atidesnė pokalbių analizė galėtų leisti kvalifikuoti panašius veiksmus bent kaip pasikėsinimą duoti kyšį. Aptariamoje byloje, atrodytų, galimybių inkriminuoti pasikėsinimą būta daugiau nei pakankamai. Byloje nustatyta, kad (paryškinta – S. Zaksaitės) nors išteisintieji A. P. ir V. J. neigia jiems inkriminuotus neteisėto pobūdžio prašymus nesurašyti A. P. administracinio teisės pažeidimo protokolo dėl galimai padaryto administracinio teisės pažeidimo, numatyto ATPK 126 straipsnyje, nevesti galimo pažeidimo informacijos į sistemą, siūlymus leisti pasirašyti administracinio teisės pažeidimo protokole arba leisti pasitikrinti blaivumą V. J. ar kitam pašaliniam asmeniui už A. P., **o visą bendravimą su policijos pareigūnais R. P. ir Ž.**

³⁹ Beje, panaši praktika egzistuoja Didžiojoje Britanijoje. Ten siekiant greitesnio bei suprantamesnio baudžiamojo proceso kaltinamasis aktas korupcinio pobūdžio bylose pateikiamas ne vien kaip juodai baltas tekstas, bet vyksta bylos duomenų pristatymas (prezentacija) pasitelkiant infografiką, diagramas, schemas, skaidres, vaizdo medžiagą. Bukauskas M. Jungtinės Karalystės geroji patirtis. Pamokos, įgytos mokomojo vizito Jungtinėje Karalystėje metu. Tarptautinė konferencija „Tarptautinių kyšininkavimo atvejų nustatymas ir tyrimas Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės ir Latvijos Respublikos geroji patirtis“. Vilnius, 2024 m. lapkričio 12 d.

⁴⁰ 2024 m. gegužės 7 d. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme vykusio diskusija „Įrodinėjimo standartas korupcinio pobūdžio bylose“, 1 val. 22 – 29 min. <https://www.youtube.com/watch?v=oylsVfesrtU>

⁴¹ Ten pat.

L. įvardija tik kaip diskusiją dėl neva neteisėto administracinių teisės pažeidimų protokolų už automobilio, kuriam neatlikta privaloma valstybinė techninė apžiūra, vairavimą ir už atsisakymą tikrintis blaivumą surašymo, tačiau tokie išteisintųjų paaiškinimai yra paneigti ne tik policijos pareigūnų R. P. ir Ž. L. parodymais, bet ir tarnybinio automobilio vaizdo ir garso įrašymo įrenginio įrašuose užfiksuotomis aplinkybėmis. Iš pastarųjų matyti, kad V. J. ne kartą kreipiasi į R. P. „kolega“, pasisako esantis „(duomenys neskelbtini) vadas“, **siūlo paskambinti vadovaujančias pareigas policijoje užimantiems asmenims, kuriuos įvardija draugais, gerais pažįstamais, nurodo, kad „ateis ta draugė ir papūs“** (kalbama apie blaivumo pasitikrinimą už A. P.), **ties A. P., ties V. J. ne kartą vartoja tokias frazes kaip „tuščioj vietoj darot problemas“, „jau surašėt protokolą“, „mes išvažiuojam, (pastaba: A. P.) palieka čia mašiną“, „mes iškeliuam“, „sugadinsit (sugriausit) gyvenimą“** (jei bus surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas) **ir „gali daug pakeisti“** (jei policijos pareigūnai elgsis kaip prašoma), **taip pat A. P. nurodo, kad „jeigu negalima šitaip, išspręsim kitaip <...> ne taip yra sprendžiamas klausimas“**. Įrašas paneigia ir išteisintųjų parodymus, jog neva nebuvo jokios moters, kuri buvo įsėdusi į tarnybinį automobilį ir turėjo pasitikrinti blaivumą už A. P., nors toks epizodas aiškiai užfiksuotas įrašė, o tuo metu išteisintieji buvo šalia tarnybinio automobilio. Apklausti policijos pareigūnai R. P. ir Ž. L. nurodė tokius išteisintųjų veiksmus supratę kaip spaudimą elgtis neteisėtai, o ne teisinių konsultacijų teikimą ar bendro pobūdžio diskusiją apie situacijos vertinimą. Kitaip išteisintųjų veiksmų neturi pagrindo vertinti ir teisėjų kolegija, tačiau pirmosios instancijos teismas skundžiamame nuosprendyje teisingai pažymėjo, kad vien nevienkartiniai prašymai, siūlymai elgtis neteisėtai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės pagal BK 226 ir 227 straipsnius, kadangi nagrinėjamoje byloje nėra nustatytas būtinas šių nusikalstamų veikų požymis – netiesioginis susitarimas duoti (priimti) kyšį ir tiesioginis siūlymas duoti kyšį.⁴²

Autorės nuomone, minėtos frazės ir visas pokalbių kontekstas gana aiškiai liudija, kad tai buvo ne nevienkartiniai prašymai ir siūlymai, bet pakankamai įkyrus ir įžūlus spaudimas policijos pareigūnams įsivelti į korupcinio pobūdžio nusikalstamą santykį. Tačiau vėlgi šis pavyzdys nedaug ką bendro turi su įrodinėjimo standartu *per se*, kiek su palyginti formaliu baudžiamojo įstatymo interpretavimu, pirmenybę suteikiant įstatymo formai, bet ne turiniui.⁴³ Toks į įstatymo raidę

⁴² Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 24 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-128-518/2017.

⁴³ Beje, faktiniu požiūriu santykinai panašioje byloje 2023 m. jau buvo priimtas kitoks sprendimas (tiesa, tik apeliacinėje instancijoje, panaikinus pirmosios instancijos teismo sprendimą). Šios bylos 17-ame paragrafe konstatuota, kad „pasiūlymas ar pažadas duoti kyšį gali pasireikšti nurodant valstybės tarnautojui (jam prilygintam asmeniui) ar tarpininkui konkretų kyšio dydį, jo perdavimo būdą, laiką ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-332-693/2018, 2K-277/2012) **arba gali būti abstraktus, išreikštas nekonkretizuojant aplinkybių**. Nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija atsižvelgusi į nurodytą teismų praktiką, vertina, **jog aplinkybė, kad neaišku kaip, kur ir kada būtų įvykęs galimas pinigų perdavimas, nesuteikia pagrindo išvadai, kad I. Š. ketinimas papirkti policijos pareigūnus nebuvo realus**.

orientuotas teisinis argumentavimas šiek tiek primena jau pasenusią argumentavimo praktiką civilinėse bylose dėl garbės ir orumo gynimo, kuomet pirmenybė buvo teikiama formaliai skirčiai tarp žinios ir nuomonės, o ne (kur kas sunkiau apčiuopiamai, tad kur kas daugiau tarpdalykinių įgūdžių ir kontekstualios analizės reikalaujančiai) balanso paieškai tarp dviejų konkuruojančių teisių – teisės į reputaciją ir teisės į saviraišką. Šios kategorijos bylose 2008–2009 m. EŽTT jurisprudencijoje išvystyta nauja, į kontekstuales faktorius orientuota, praktika. Remiantis ja, galima tvirtinti, kad visuomenėje vykstant diskusijai viešojo intereso klausimais, kai žurnalistai ar kiti asmenys naudojami plačia saviraiškos laisve kritikuoti viešųjų asmenų – politikų ar kitų valstybės tarnautojų veiksmus, net kai pateikiami teiginiai gali trūkti aiškaus faktinio pagrindo, vis ne toks svarbus darosi faktinių ir vertinamųjų teiginių (žinios ir nuomonės) skirtumas. Ankstesnėje EŽTT praktikoje nuomonių ir faktų atskyrimas buvo lemiamas veiksnys balansuojant susidūrusias saviraiškos laisvės (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 str.) bei privatumo laisvės (8 str.) vertybes. Ankstesnėje EŽTT praktikoje vyravo nuomonės ir žinių atskyrimo testas. Žinioms (faktams ir duomenims) buvo taikomas tiesos kriterijus ir reikalaujama juos įrodyti, nuomonėms tiesos kriterijus nebuvo taikomas. Naujausioje EŽTT praktikoje akcentuojami kiti papildomi susidūrusių vertybių balansavimo testai – visuomeninės diskusijos viešojo intereso klausimais svarbumas, žurnalistinis sąžiningumas – žurnalistų etikos kodeksų laikymasis tikrinant informacijos šaltinius, teiginių išraiškos formos proporcingumas siekimui informuoti visuomenę, šokiruojančios ar labai kritiškos nuomonės reiškimo visuomeninis tikslingumas, diskusijos viešojo intereso klausimais kūrimas ir palaikymas, bendras publikacijos ar kitokio pranešimo tikslas.⁴⁴ Kitaip tariant, moderni teismų praktika labiau akcentuoja balanso paiešką tarp dviejų konkuruojančių teisių (teisės į reputaciją ir teisės į saviraišką), o ne formalų lingvistinį teiginių priskyrimą faktui ar nuomonei.

Taigi į kontekstą orientuota analizė yra žymiai sudėtingesnė nei formali dichotominė analizė (žinia-nuomonė; kyšis-paskola, etc.) nepaisant to, kad galutinė išvada gali būti identiška. Pavyzdžiui, galima konstatuoti, kad buvo išreikšta tik nuomonė, todėl nesukelta žala atsakovo garbei bei orumui (arba – buvo suteikta paskola, todėl kaltinamasis išteisintas), tačiau įrankiai pasiekti atitinkamą išvadą turėtų būti pakankamai subtilūs ir visapusiški. Priešingu atveju (kai neanalizuojamas bylos kontekstas, o

I. Š. kaltės padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 227 straipsnio 2 dalyje, nepaneigia ir aplinkybė, kad, kaip skundžiamame nuosprendyje pažymėta, jog I. Š., ir parodymus davę policininkai nenurodė, kad asmuo su savimi būtų turėjęs tokią sumą grynųjų pinigų, nes nusikalstamos veikos sudėtis yra formalioji ir veika laikoma baigta nuo neteisėtų veiksmų, šiuo atveju – kyšio pasiūlymo, atlikimo. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-634/2023.

⁴⁴ Šindeikis A. Saviraiškos laisvė v. Asmens garbė ir orumas. Ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika? *Jurisprudencija*. 2010, 2(120).

apsiribojama tik negausiais tiesioginiais įrodymais ir atsietais pokalbių fragmentais) gali būti atsiduriama „įrodinėjimo iki begalybės“ situacijoje, kuri implikuoja, kad apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo tikimybė nedidelė. Tokia situacija vis dar pasitaiko Lietuvos teismų praktikoje. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96-788/2021 Lietuvos Aukščiausias Teismas palikdamas pirmosios instancijos išteisinamąjį nuosprendį ir panaikindamas apeliacinės instancijos apkaltinamąjį nuosprendį⁴⁵ pažymėjo, kad „tokio pobūdžio bylose svarbu vertinti ne tik pasakytų žodžių reikšmę, bet ir tai, ar pašnekovų išsakytas mintis koku nors būdu buvo bandoma realizuoti“, t. y. teismas akcentavo būtinybę įrodyti žodžių pavirtimo veiksmis procesą.⁴⁶

Lyginamuoju aspektu pastebėtina, jog analogiškos pastabos buvo teikiamos ir kitoms valstybėms. Kontekstuali, netiesioginiais įrodymais grindžiama (tarpdisciplininė) analizė vis dar gali būti tam tikra „prabanga“ nagrinėjant korupcinio pobūdžio baudžiamąsias bylas. Pavyzdžiui, Italija iš Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos gavo pastabą, kad užuot atsižvelgus į netiesioginių įrodymų visumą, kiekvienas netiesioginis įrodymas buvo vertinamas atskirai. Tokiu būdu atitinkamam įrodymui buvo priskiriamas alternatyvus, išteisinantis aiškinimas ir jis neįtrauktas į galutinį vertinimą (angl. *instead of considering simultaneously the totality of the circumstantial evidence, each piece of circumstantial evidence is generally considered individually only. An alternative, exculpatory interpretation is adopted for each item, and excluded it from the final assessment.*⁴⁷)

7. Įrodymų kokybė ir teisėtumo klausimas

Pratęsiant ankstesniame skyriuje pradėtą tiesioginių ir netiesioginių įrodymų visumos klausimą, būtina aptarti įrodymų kokybę. Kartais įrodymai (kaip kad anksčiau aptarti kaltinamųjų ar nuteistųjų kalba bei veiksmai) „pasislepia“ nuo teisėsaugos institucijų, nors paprastai – ne dėl pačių institucijų kaltės. Reikėtų akcentuoti, jog Lietuvos BPK įtvirtina laisvą įrodymų vertinimo principą – joks

⁴⁵ Įdomu pastebėti, kad šioje byloje, panašiai kaip „MG Baltic“ byloje buvo vertinamas tariamos **paramos sutarties** (tarp žiniasklaidos grupės ir politinės partijos) **versijos įtikinamumas**. Prokuroras apeliaciniame skunde pažymėjo, kad tokios sutarties sudarymas neturėtų prasmės, nes pagal galiojančias Lietuvos Respublikos politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo nuostatas juridiniai asmenys (tarp jų ir žiniasklaidos grupės) negalėjo finansuoti politinių partijų. Tačiau turint omenyje, kad byla galiausiai baigėsi išteisinimu, šis prokuroro argumentas tikriausiai nebuvo vertinamas kaip svarbus. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 23 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-296-387/2020.

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96-788/2021.

⁴⁷ Implementing the OECD Anti-Bribery Convention. Phase 4 Report: Italy, 2022, p. 34.

https://www.oecd.org/en/publications/implementing-the-oecd-anti-bribery-convention-phase-4-report-italy_f94df262-en.html

įrodymas neturi pranašumo prieš kitus įrodymus. Be to, būtina sąlyga vertinant įrodymus – jų patikimumas. O aptariamos kategorijos bylose – itin aktualus ir įrodymų (faktinių duomenų) teisėtumo klausimas. Šie įrodymų vertinimo principai neturėtų būti ignoruojami. Be to, apkaltinamasis nuosprendis negali būti priimtas remiantis prielaidomis.

Toliau aptariamoje baudžiamojoje byloje kyšininkavimas nebuvo įrodytas dėl banalios priežasties – pokalbių nesigirdėjo, žodžius užgožė lėktuvų gaudesys, tad tokie įrodymai (t.y. pokalbiai) nebuvo laikomi patikimais. Toliau pateikiamos relevantiškos bylos ištraukos (paryškinta – S. Zaksaitės). Vertinant byloje esančius duomenis nustatyta, kad išteisintasis R. P. nuosekliai neigė paėmęs kyšį. Dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokole užfiksuotos stenogramos ir joje užfiksuoto galimo pinigų dalijimosi paaiškino, kad jokių pinigų dalybų su K. P. nebuvo. **Pokalbio apie pinigų dalijimąsi nesigirdi, užfiksuotas didelis skraidančių lėktuvų triukšmas.** R. P. girdi tik frazę „aikštelės“ (duomenys neskelbtini) krepšinio aikštelės dangos įrengimo viešųjų pirkimų procedūrų pakomentuoti negali, nes konkrečiuose procesuose nedalyvavo. Dėl savivaldybės mero V. M. paminėjimo ir įrašytos frazės protokole „nu tai rytoj ir paduosiu, pasakysiu <...> šnekėjau su M., mes (duomenys neskelbtini) darysim aikštelę ar ne“, R. P. paaiškino, kad tokios frazės išklausių slapta darytą įrašą negirdėjo, todėl jos komentuoti negali. Išklausęs įrašą, girdėjo tik frazę „(duomenys neskelbtini) aikštelė“.⁴⁸

Taigi šioje byloje neužteko duomenų, leidžiančių daryti tvirtą išvadą apie kyšio priėmimą: „vien tik atskiros pokalbio frazės dėl minimų skaičių, objektyviai dar neleidžia spręsti, jog R. P. priėmė kyšį.“ Galbūt esant kokybiškesniam įrašui bei šiek tiek daugiau ir konkretesnių pokalbių atitinkamų duomenų būtų užtekę: „Iš Lietuvos teismo ekspertizės centro 2023 m. kovo 30 d. ekspertizės akto Nr. 11-2317(22) matyti, kad iš esmės ekspertizės akte nustatytos tokios pačios frazės, kaip ir kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokole bei konstatuota, kad dėl nepakankamos kokybės nustatyti visą jame užfiksuoto pokalbio turinį nėra galimybių.“ Tokiu atveju vadinamosios „prielaidos“ transformuotųsi į teisinę reikšmę turinčius įrodymus. Duotuoju atveju įrodymų neužteko, todėl abejonės buvo vertinamos kaltinamojo naudai (*in dubio pro reo*).⁴⁹

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą pažymėta, kad neviešo pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimo priemonių naudojimas yra nedraudžiamas ir jų rezultatais gali būti remiamasi teismuose įrodinėjant asmens kaltę, tačiau tokių duomenų pripažinimui įrodymais keliami didesni **teisėtumo** užtikrinimo reikalavimai. Pagal teismų praktiką teismas, nagrinėjantis bylą, kurioje kaltinimas

⁴⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-42-851/2023.

⁴⁹ Ten pat.

grindžiamas duomenimis, gautais atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą, privalo patikrinti tris pagrindinius aspektus: 1) ar buvo teisinis ir faktinis pagrindas kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmams atlikti; 2) ar tyrimo veiksmai atlikti nepažeidžiant Kriminalinės žvalgybos įstatymo (toliau – taip pat KŽĮ) nustatytos tvarkos; 3) ar duomenis, gautus atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą, patvirtina duomenys, gauti BPK numatytais veiksmais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015).⁵⁰

Kalbant apie procesinių prievartos priemonių teisėtumo problematinius aspektus, svarbu akcentuoti, kad dėl visų slaptųjų priemonių turi būti gautas leidimas (teismo sankcija). **Vienos techninės priemonės naudojimas (netgi toje pačioje vietoje ir tame pačiame objekte) nesąlygoja ir nelegitimuoja kitos priemonės naudojimo.** Pavyzdžiui, vienoje iš bylų buvo konstatuota, kad teismo nutartyse duotas leidimas patekimo į G. J. F. darbo vietą bei automobilį metu atlikti jų apžiūrą, paimti tirti dokumentus, daiktus, medžiagų pavyzdžius, kitus reikalingus objektus ir juos apžiūrėti bei pažymėti, neskelbiant apie jų paėmimą. Todėl duomenys, gauti G. J. F. darbo vietoje kontroliuojant pokalbius stacionariai įrengtomis techninės priemonėmis, kurių įrengimas ir panaudojimas teismo nutartyje nebuvo sankcionuotas, negali būti pripažinti įrodymais BPK 20 straipsnio prasme.⁵¹ Kalbant apie (kitas) priežastis, dėl kurių slapta surinkti duomenys nepripažįstami įrodymais, paminėtini laiko bei proporcingumo aspektai: pavyzdžiui, kriminalinės žvalgybos priemonės vienoje iš bylų buvo taikomos pernelyg ilgai ir intensyviai. Teismas pažymėjo, kad tai prieštarauja proporcingumo principui (ypač turint omenyje mažą tariamo kyšio vertę ir pobūdį).⁵²

Antra vertus, akcentuotina tai, kad **teismai vertinant slaptomis operatyvinėmis priemonėmis užfiksuotus duomenis, pagrindinę reikšmę skiria turiniui, o ne formai.** Pavyzdžiui, vienoje iš bylų buvo konstatuota, kad neesminiai techniniai nesklaidumai nebuvo laikomi priežastimi atmesti slaptomis operatyvinėmis priemonėmis užfiksuotus duomenis kaip įrodymus.⁵³ Šiuo atveju **aplinkybės, jog ne visais atvejais buvo ryški vaizdo raiška, nesimatė vaizdo ir garso įrašų datos ir laiko ir kt., nesudaro pagrindo išvadai dėl vaizdo ir garso įrašų neautentiškumo.**⁵⁴ Analogiška išvada buvo padaryta ir esant kitokio pobūdžio neesminiams pažeidimams. Vienoje iš bylų neesminiai procesiniai pažeidimai nelėmė to, kad įrodymai būtų buvę pripažinti neleistiniais. „Pažymėtina, jog

⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-32-487/2021.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2022 m. kovo 3 d. nuosprendis Nr. 1-25-951/2022.

⁵³ Beje, panašią įžvalgą yra pasakęs ir prof. Aurelijus Gutauskas, nurodęs, kad „dirbdamas teisėju LAT Baudžiamųjų bylų skyriuje „švarios“ bylos, kurioje būtų preciziškai taikomos Kriminalinės žvalgybos įstatymo nuostatos, neteko matyti. Dažniausiai apsiribojama tuo, kad nors Kriminalinės žvalgybos įstatymo nuostatos buvo taikytis netiksliai, šie pažeidimai nelaikomi esminiais ir yra teismų pateisinami“. Seminaras „Kriminalinės žvalgybos įstatymo paskirtis ir taikymo praktika atskleidžiant nusikalstamas veikas“ lektorius dr. Aurelijus Gutauskas. Lietuvos advokatūra, 2024, 5-6 min., 1 val. 12 min.

⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 6 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-27-307/2023.

vien tik formalus atitinkamų duomenų gavimo tvarkos pažeidimas savaime nepaneigia tokio įrodymo patikimumo. Nors apeliaciniame skunde akcentuojama, kad pažeidėjas (M. Š.) nebuvo įspėtas apie įrašymo priemonės (asmeninio nešiojamo (pritvirtintu prie uniformos) vaizdo registratoriaus) naudojimą, tačiau teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad vien tik neperspėjimas apie daromą įrašą nėra pagrindas konstatuoti, kad įrašė užfiksuota informacija yra neteisinga ir kad darant įrašą buvo suvaržytos įstatyme įtvirtintos kaltinamojo teisės (Nr. 2K-271-788/2017). Teisėjų kolegijos vertinimu, šios aplinkybės nesutrukdė teismui išsamiai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį, nes šiuo atveju ir be asmeniniu registratoriumi padaryto įrašo byloje surinkta pakankamai įrodymų, leidžiančių neabejotinai spręsti, jog M. Š. padarė jam inkriminuotą nusikalstamą veiką, numatytą BK 227 straipsnio 4 dalyje.”⁵⁵

Reziumuojant KŽĮ taikymo ypatumus tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, galima pacituoti prof. Aurelijaus Gutausko mintis, išdėstyta viešai prieinamame advokatūros seminare. Buvęs LAT teisėjas pažymėjo, kad „*labai svarbu atkreipti dėmesį ir paneigti tam tikrus mitus,*⁵⁶ *kurie gajūs tiek teisininkų tarpe, tiek ir žiniasklaidos priemonėse, tiek visuomenėje. Dominuoja tendencija (nuomonė), kad duomenims, kurie gauti pagal KŽĮ nuostatas, keliami kažkokie tai didesni, aukštesni įrodinėjimo standartai. Tai čia yra problema ir tikrai yra mitas, kurie norėtųsi paneigti. Duomenims pagal KŽĮ pripažinimui įrodymais keliami ne aukštesni įrodinėjimo standartai, o keliami didesni teisėtumo patikros ir užtikrinimo reikalavimai. Aukštesni teisėtumo reikalavimai, pabrėžiu, o ne aukštesni įrodinėjimo standartai. Įrodinėjimo standartas yra vienas Lietuvoje, ir nėra jokių išlygų skirstant įrodinėjimo standartą į aukštesnį ar žemesnį.*⁵⁷” Tiesą sakant, tokia A. Gutausko išvada yra gana logiška ir dėl praktinės-organizacinės priežasties: būtų keista, jei patyrę teisėjai (atitinkamas

⁵⁵ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-195-873/2019.

⁵⁶ Nėra paprasta atsekti, kaip atitinkami mitai atsirado ir formavosi, tačiau tam tikras hipotezės iškelti įmanoma. Autorės nuomone, pati teisėsauga neretai labai „valdiškai“ komunikuoja savo sprendimus, kurie generuoja ne analizę, ar kritinį mąstymą, o stereotipinį požiūrį. Vienas iš pavyzdžių – situacija, kai prokuratūra nerado viešojo intereso pažeidimo dėl Kauno Vičiūnų vandenvietės. Medijose buvo pranešama, kad Matijošaičių šeimos sklypai yra toje pačioje vietovėje ir greta ginčijamos teritorijos. Tad interesų konflikto regimybė plačiosios visuomenės požiūriu tikriausiai buvo akivaizdi. Tačiau prokuratūra savo sprendimo – neginti viešojo intereso – visuomenei, medijoms išsamiau neargumentavo, nepaaiškino. Buvo apsiribota formalia fraze teigiant, kad „surinkus reikiamą informaciją iš kompetentingų institucijų nustatyta, jog mažinant Vičiūnų vandenvietės apsaugos zonas, viešojo intereso pažeidimas nenustatytas“. Iš tokios lakoniškai pateiktos, neveikiamą rūšimi surašytos formuluotės visuomenei galėjo susidaryti įspūdis, kad prokuratūra gynė ne viešąjį interesą, bet verslo bei politinių struktūrų interesus (be kita ko, galbūt taikydama neva tai „aukštesnį įrodinėjimo standartą“ korupcinio pobūdžio byloje). Viešosios komunikacijos požiūriu visa ši istorija galėjo būti susijusi su ženkliais prokuratūros įvaizdžio nuostoliais. Masiokaitė-Liubiniene A. Prokurorai nerado viešojo intereso pažeidimo dėl Kauno Vičiūnų vandenvietės. 2019-08-16. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1088820/prokurorai-nerado-viesojo-intereso-pazeidimo-del-kauno-viciunu-vandenvietes>

⁵⁷ Mediatekos seminaras „Kriminalinės žvalgybos įstatymo paskirtis ir taikymo praktika atskleidžiant nusikalstamas veikas“, lektorius dr. Aurelijus Gutauskas. Lietuvos advokatūra, 2024, 24-25 min.

bylas paprastai nagrinėja ne naujokai, nes apylinkių teismuose korupcinio pobūdžio baudžiamosios bylos pasitaiko retai) staiga imtų taikyti kitokį įrodinėjimo standartą, nei kad taikydavo anksčiau.

8. Korupcija privačiame sektoriuje

Tarptautiniai dokumentai, nors iš esmės pripažįsta, kad korupcija privačiame sektoriuje yra pavojinga ir kelia grėsmę rinkos ekonomikos funkcionavimui, tačiau ne visiškai nuosekliai apibrėžia, kokios priemonės rekomenduotinos kontroliuojant šią korupcijos rūšį: imperatyviai baudžiamosios teisės priemonės (liepiama kriminalizuoti), dispozityviai baudžiamosios (rekomenduojama kriminalizuoti), civilinės teisės priemonės (korupcinių sandorių pripažinimas negaliojančiais ir žalos atlyginimas) ar kitokios priemonės (be kita ko, vis plačiau taikoma – drausminė atsakomybė).⁵⁸ Jungtinių Tautų dokumentai įtvirtina nuostatą, jog korupcija yra reiškiny, egzistuojantis tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje, jo subjektu gali būti tiek valstybės tarnautojas, tiek privataus sektoriaus darbuotojas, turintis tam tikrus įgaliojimus.⁵⁹ Europos Tarybos 1999 m. Civilinės teisės konvencijos dėl korupcijos preambulėje pabrėžiama, kad korupcija kelia rimtą grėsmę teisinei valstybei, demokratijai ir žmogaus teisėms, sąžiningumui ir socialiniam teisingumui, stabdo ekonominę plėtrą, kelia pavojų tinkamam rinkos ekonomikos funkcionavimui.

Šiame tyrime fragmentiškai jau buvo minima viena iš korupcijos privačiame sektoriuje rūšių – korupcija sporte. Vienas iš didžiausių šios srities (ir apskritai korupcijos privačiame sektoriuje) ypatumų yra jos tarpdiscipliniškumas. Į korupciją sporte visų pirmą reaguoja drausminės institucijos – paprastai nacionalinės bei tarptautinės sporto federacijos; ir tik pačiais pavojingiausiais atvejais – teisėsaugos institucijos kartu su baudžiamosios teisės ir proceso instrumentais. Dėl baudžiamosios teisės riboto taikymo visoms korupcijos privačiame sektoriuje sritims vienas iš didžiausių priekaištų buvo išsakytas 2021 m. išleistoje monografijoje.⁶⁰ Monografijos autoriai teigė, kad LAT nepagrįstai susiaurino korupcijos privačiame sektoriuje sampratą ir atitinkamai susiaurino baudžiamosios atsakomybės taikymo ribas.⁶¹ Pasak autorių, pagal LAT precedentinę reikšmę turinčiomis nutartimis

⁵⁸ Zaksaitė S. Korupcijos privačiame sektoriuje kriminalizavimo problemos. *Verslo ir Teisės Aktualijos*. 2012, 7 (2).

⁵⁹ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika. *Teisė*. 2004, 53, 80-101.

⁶⁰ Ambrazevičiūtė K., Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Ragauskas P. *Korupcija privačiame sektoriuje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2021.

⁶¹ Beje, tai nėra vienintelis pastarojo meto bandymas siaurinti baudžiamosios atsakomybės už korupcines nusikalstamas veikas taikymo ribas. Pavyzdžiui, 2024 m. publikuotame straipsnyje LAT teisėjas O. Fedosiuk daro išvadą, kad užtikrinant teisinį apibrėžtumą, formulė „neturtinė nauda už teisėtus veiksmus ar palankumą“ turi būti pašalinta iš kriminalizacijos sferos. Plačiau: Fedosiuk O. Neturtinio kyšio samprata teisinio apibrėžtumo principo šviesoje. *Jurisprudencija*. 2024, Vol. 31 Nr. 1.

patvirtintą revizuotą kyšininkavimo, piktnaudžiavimo tarnyba ir kitų korupcinių veikų privačiame sektoriuje kriminalizavimo doktriną, esminis vaidmuo sprendžiant, ar konkreti veika atitinka korupcinių nusikalstamų veikų požymius, tenka specifiniam žalos patiriančiam objektui (teisiniam gėriui) – t. y. viešiesiems interesams.⁶² LAT plenarinės sesijos nutartimi byloje **Nr. 2K-P-89/2014** konstatavo, kad sprendžiant klausimą, ar asmuo BK 230 straipsnio prasme laikytinas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, nepakanka vien tik tai, kad toks asmuo formaliai atitinka BK 230 straipsnio 3 dalyje įvardytus požymius – dirba juridiniame asmenyje (kitoje organizacijoje) ar verčiasi profesine veikla ir turi administracinius įgaliojimus arba turi teisę veikti šio juridinio asmens (kitos organizacijos) vardu, ar teikia viešąsias paslaugas. Taip pat turi būti nustatyta, kad tokia asmens veikla yra susijusi su viešojo intereso užtikrinimu ir šios veiklos nevykdymas ar netinkamas vykdymas (pvz., piktnaudžiaujant savo padėtimi, viršijant suteiktus įgaliojimus) reikštų viešojo intereso pažeidimą.

Šio tyrimo autorė iš principo sutinka, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šia nutartimi susiaurino baudžiamosios atsakomybės už korupcijos privačiame sektoriuje inkriminavimo ribas. **Suprantama, kad santykinai siauras tam tikrų sąvokų (šiuo atveju – valstybės tarnautojui prilyginto asmens) traktavimas mažina apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo tikimybę ir (negatyvia prasme) skleidžia vėliau aptariamą redukcionistinį požiūrį.** Antra vertus, galima pateikti ir alternatyvią (kritiką sušvelninančią poziciją). LAT iš esmės nepadarė kažko daugiau, tik pabrėžė baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* pobūdį⁶³ bei BK XXXIII skyriuje įtvirtintų normų paskirtį.⁶⁴ Tokia pozicija implikuoja panoraminį požiūrį, kai baudžiamoji atsakomybė laikoma tik viena iš daugelio kitų atsakomybės rūšių. E. Bieliūnas dar 2008 m. yra rašęs, kad kvalifikavimo problematikoje akcentas

⁶² Ambrazevičiūtė K.; Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.; Ragauskas P. *Korupcija privačiame sektoriuje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2021, p. 67-68.

⁶³ Beje, panaši principinė nuostata, susijusi su baudžiamosios atsakomybės kaip *ultima ratio* taikymu, (kol kas) egzistuoja Antikorupcijos direktyvos projekte, kur rašoma, kad „**valstybės narės gali numatyti tais atvejais, kai 9 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos žala yra mažesnė nei 10 000 EUR arba neteisėtai gauta nauda yra mažesnė nei 10 000 EUR, taikyti ne baudžiamąsias sankcijas, o kitokias sankcijas.**“ Pasiūlymas dėl direktyvos 15 straipsnio 3 dalies. Europos Parlamento Teisėkūros Rezoliucijos Projektas. Dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su korupcija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR ir Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, ir iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 (COM(2023)0234 – C9 0162/2023 – 2023/0135(COD)). Prieiga per internetą: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2024-0048_LT.html

⁶⁴ Pasak LAT, reikalavimai asmenims, dirbantiems valstybės tarnyboje ir privačiame juridiniame asmenyje, daugeliu aspektu iš esmės skiriasi (pvz., priimant asmenį į darbą valstybės tarnyboje, skirtingai nei priimant dirbti privačiame juridiniame asmenyje, paprastai turi būti skelbiamas viešasis konkursas, skiriasi valstybės tarnautojų ir privačių juridinių asmenų darbuotojų drausminės (tarnybinės) atsakomybės pagrindai ir principai.). Taigi ir dėl to vien tik formalus privačių juridinių asmenų vadovų, kitų jų darbuotojų prilyginimas valstybės tarnautojui neatitiktų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams prasmės, BKXXXIII skyriuje įtvirtintų normų paskirties. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014.

nuo grynosios, abstrakčiosios baudžiamosios teisės pasislenka faktų link taip, kad išryškėja jų projekcijos į visą galiojančią ir taikomą teisės erdvę.⁶⁵ Taigi – jei būtų įmanoma už korupciją privačiame sektoriuje plačiau taikyti kitas teisinės atsakomybės rūšis (drausminę, administracinę, civilinę, darbo teisės priemones ir pan.), tuomet LAT nutarties griežtai kritikuoti nereikėtų. Lietuvos kontekste dažna bėda yra būtent ta, kad alternatyvios atsakomybės rūšys taikomos pernelyg retai, jos neplėtojamos, beveik nėra (ar yra per mažai) precedentų, pareigūnams ar drausmės institucijų nariams trūksta patirties, kompetencijos, teorinių bei praktinių įgūdžių ir pan. Iš to sekanti išvalga būtų tokia, kad korupcija privačiame sektoriuje turėtų būti daugelio institucijų veiklos ir priežiūros horizonte – be kita ko, Viešųjų pirkimų tarnybos, Konkurencijos tarybos, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos, Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos, jau minėtų nacionalinių bei tarptautinių sporto federacijų, darbdavių darbo teisių pažeidimų atveju ir pan. Taigi nesant kompleksinio korupcijos privačiame sektoriuje kontrolės mechanizmo, LAT nutartis (ir baudžiamosios atsakomybės taikymo problematika *per se*) išties gali palikti rimtą teisinės atsakomybės spragą, kuri skatintų teisinį nihilizmą bei privačių subjektų nebaudžiamumą.

Šiuo aspektu tam tikrų minčių kelia rezonansinė Š. Narbuto COVID-19 reagentų pirkimo byla – kur Lietuvos valstybė pasirinkusi eiti baudžiamojo proceso keliu gana akivaizdžiai nesuvaldė situacijos⁶⁶ – ir vėliau netgi pralaimėjo Europos Žmogaus Teisių Teisme. Medijose buvo rašoma apie moralinę, bet ne teisinę atsakomybę⁶⁷ tačiau pastebėtina, kad ir moralinė atsakomybė gali būti konceptualizuojama ir vertinama. Tą atlikti galėjo, pavyzdžiui Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (VTEK), kuri vertintų, ar nagrinėjamu atveju nebuvo pažeistos *inter alia* Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatos. Šiuo aspektu pastebėtina, kad dėl savo hibridinio statuso Š. Narbutas Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasitikėjimą buvo įgavęs ne (tik) kaip privatus asmuo, o kaip viešojo juridinio asmens – Pagalbos onkologiniams ligoniams asociacijos – vadovas.

Atkreiptinas dėmesys, kad kitos atsakomybės rūšys ne vien „dengia“ baudžiamąją atsakomybę, bet yra svarbios pačios savaime: pavyzdžiui, drausminėje teisėje įtvirtintas teisinis reglamentavimas gali numatyti atsakomybę *už rengimąsi padaryti bet koki drausmės pažeidimą*⁶⁸ (t.y., ne tik sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, kaip yra įtvirtinta baudžiamojoje teisėje); taip pat numatyti atsakomybę už

⁶⁵ Bieliūnas E. Nusikalstamų veikų kvalifikavimo studijų orientyrai. *Teisė*, 2008, 66 (1), 22.

⁶⁶ Teorine prasme tokia situacija susišaukia su vadinamuoju „besisukančių durų fenomenu“ (angl. *revolving door*).

⁶⁷ Plačiau: TV3. Šarūno Narbuto byla – viena iš daugelio: kodėl imamasi bylų, kai iškart akivaizdu – įrodymų trūks. 2024-02-11. <https://www.tv3.lt/naujiena/video/saruno-narbuto-byla-viena-is-daugelio-kodel-imamasi-bylu-kai-iskart-akivaizdu-irodymu-truks-n1288044>

⁶⁸ Pavyzdžiui, Lietuvos sportinės žūklės federacijos Etikos ir drausmės kodekso 10.14 str. <https://www.sportinezukle.lt/wp-content/uploads/2024/11/LSZF-Etikos-ir-drausmes-kodeksas-281310.1.pdf>

susitarimo dėl nekonkuravimo pažeidimą, konfidencialios informacijos nutekimą, sąžiningos konkurencijos iškreipimą ir pan.⁶⁹ Be to, kitos (t.y. ne baudžiamosios) atsakomybės rūšys išties suponuoja žemesnį įrodinėjimo standartą, *inter alia* suteikiantį platesnę diskreciją vertinti įrodymus, įskaitant ir netiesioginius įrodymus. Pavyzdžiui, drausminėje teisėje egzistuojantis „patenkinamos satisfakcijos“ įrodinėjimo standartas gali numatyti galimybę bausti esant tik prielaidoms, jog drausminis nusižengimas buvo padarytas. Taip pat drausminė teisė gali numatyti, jog privaloma bendradarbiauti su drausminį tyrimą atliekančiomis institucijomis, t.y. teisė tylėti kaip tokia neegzistuoja (angl. *the right not to incriminate oneself does not apply in disciplinary proceedings*).⁷⁰

9. Skirtingas įrodymų vertinimas ir selektyvus teisingumas

Kaip jau galima įžvelgti artėjant prie paskutinių skyrių, viena iš šio tyrimo įžvalgų yra ta, kad išteisinamųjų nuosprendžių priežastys (neutralia prasme) yra objektyvios – visų pirma, aukštesni teisėtumo reikalavimai slaptomis operatyvinėmis priemonėmis užfiksuotiems duomenims. Neigiama prasme galima kalbėti apie pernelyg formalų baudžiamojo įstatymo taikymą, tam tikrų duomenų dekontekstualizavimą, tarpdisciplininių žinių (politologijos, ekonomikos, kriminologijos ir kitų mokslų) stoką, pernelyg siaurą tam tikrų sąvokų (įskaitant tokių fundamentalių sąvokų kaip *kyšis* ar *valstybės tarnautojui prilygintas asmuo*) konstravimą. Aptariant pastarąjį aspektą galima pažymėti, kad nagrinėjant kitokios kategorijos bylas gali vyrauti ir priešinga tendencija. Pavyzdžiui, baudžiamosios teisės ir kriminologijos mokslininko A. Čepo teigimu, **Lietuvoje konstruojama plati nužudymo sąvoka** – be kita ko, todėl, kad performuluojant būtinios ginties suvokimą BK, nužudymo sąvoka praktikoje buvo ne susiaurinta, bet išplėsta. Pirminis nužudymų bylų, nagrinėtų iki ir po 2000 metų BK įsigaliojimo, lyginimas leidžia kelti hipotezę, kad teismų praktikoje įsigaliojus naujam BK būtinios ginties situacijas pradėta įžvelgti rečiau.⁷¹ Galima įžvelgti tam tikrą ir įstatymo leidėjo, ir teismų polinkį sureikšminti atskirus nužudymų sunkumą atskleidžiančius veikų požymius bei nuvertinti požymius, rodančius kiek mažesnę atskirų nužudymų pavojingumą. Plačios

⁶⁹ Ambrazevičiūtė K., Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Ragauskas P. *Korupcija privačiame sektoriuje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2021, p. 99-103.

⁷⁰ Plačiau: Tarptautinio sporto arbitražo teismo sprendimas, CAS 2015/A/4351. Vsl Pakruojo FK, Darius Jankauskas, Arnas Mikaitis, Sigitas Olberkis, Valdas Pocevičius, Alfredas Skroblas, Donatas Strockis, Diogo Gouveia Miranda, C.H. Alexandru and Taras Michailiuk v. Lithuanian Football Federation (LFF). Taip pat: Boss P. V. Duty to cooperate in disciplinary proceedings and its limitations deriving from standard rights in criminal proceedings – A review under Swiss law. *Tarptautinio sporto arbitražo teismo informacinis leidinys*. 2020, Nr. 1. https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Bulletin_2020_1.pdf, p. 7, 8, 19.

⁷¹ Čepas A., Dobryninas A., Valickas G. Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai. *Teisės problemos*. 2013 Nr. 1 (79), p. 11.

nužudymo sąvokos konstravimas hipotetiškai galėtų būti pasitelktas atsakant į klausimą, kodėl nužudymų Lietuvoje padaroma daugiau nei kitose Europos Sąjungos valstybėse: pasak A. Čepo, jei daugelį kitur nužudymais nelaikomų veikų vadiname būtent taip, jų Lietuvoje ir turi būti daugiau nei kitur.⁷²

Kalbant apie kitas (neigiamas) išteisinamųjų nuosprendžių priežastis, galima teigti, jog įdėjus daugiau ir kokybiškesnio darbo, išteisinamieji nuosprendžiai galėtų transformuotis į apkaltinamuosius. Pavyzdžiui, vienoje iš teisėjų korupcijos bylų, buvo konstatuota, kad teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą pagal prokuroro apeliacinį skundą, **atlikusi įrodymų tyrimą ir papildomai apklaususi išteisintąjį R. A. bei liudytojus M. K. ir G. G.**, konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismo išteisinimo motyvai nepagrįsti. Kaltinimas pagal BK 227 straipsnio 2 dalį R. A. byloje surinktais įrodymais pilnai pasitvirtino. Šis nusikaltimas buvo padarytas tokiomis aplinkybėmis: R. A. 2017 m. birželio 4 d., po 19.07 val., svečiuodamasis pas M. K. namų valdoje, tiesiogiai davė 600 eurų kyšį valstybės tarnautojui – (duomenys neskelbtini) teismo teisėjui M. K., pageidaudamas, kad pastarasis, vykdydamas savo, kaip teisėjo įgaliojimus, neteisėtai veiktų, t. y. išnagrinėjęs V. V. skundą dėl administracinės nuobaudos paskyrimo, priimtų neteisėtą, V. V. palankų sprendimą ir sumažintų teisės vairuoti transporto priemonę atėmimo terminą.⁷³

Antra vertus, atidesnis įrodymų tyrimas gali vesti ir prie priešingos baigties: apkaltinamasis nuosprendis transformuotųsi į išteisinamąjį arba būtų skiriama ženkliai švelnesnė bausmė. Taip gali atsitikti *inter alia* tada, kai įsigilinama į tarpusavyje susijusių asmenų (sub)kultūrinius ryšius. Verta pažymėti, kad tokia situacija – t.y. kai visapusiškai įvertinamas kontekstas ir to pasekoje priimamas nešabloniškas teismo sprendimas – gali įvykti įvairių kategorijų bylose, pavyzdžiui, taip gali atsitikti narpliojant nepilnamečių grupės, mokytojų ir mokinių ar problematiško darbuotojų kolektyvo tarpusavio santykius, kur ne visuomet būna aišku, kas yra nukentėjęs, kas auka ir ar kaltinamasis kartais netapo kolektyvo „atpirkimo ožiu“.⁷⁴ Be to, tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas,

⁷² Ten pat, p. 16.

⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 8 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-29-1076/2021

⁷⁴ Kriminologijoje pastebėta, kad baudžiančios visuomenės (bendruomenės) psichologijai ypač svarbus apsauginis projekcinis mechanizmas. Šis mechanizmas įsijungia tuomet, kai visuomenės nariai savo padarytas klaidas arba draudžiamus įgyvendinti norus projektuoja (perkelia) kitiems asmenims. Metafora „atpirkimo ožys“ gimė iš tiesioginio ožio aukojimo ne vienoje kultūroje, vėliau ją išplėtojo prancūzų filosofas ir antropologas Rene Gerardas. Judėjai tikėjo, kad išstremdami ožį į dykumą ir jam ant kupros užkraudami savo nuodėmes, tokiu ritualu „apvalys“ bendruomenę. Atpirkimo ožio koncepcija remiasi psichologiniu šešėlinės projekcijos fenomenu. Tokia projekcija reiškia gebėjimą vidinius nepageidaujamus jausmus ir silpnybes perkelti kitiems žmonėms, gyvūnams ar netgi daiktams. Kadangi nepajėgiama priimti savo šešėlio, jis atskiriamas ir perkeliamas kitam asmeniui. Tokiu perkėlimu vidinis blogis atsideria išorėje, tampa svetimas. Ši projekcija tampa pagalbine priemone atsikratyti kaltės jausmų, kylančių dėl esamo šešėlio. Sakalauskas G. Ką liudija didėjantis baudžiamasis represyvumas Lietuvoje? *Kriminologijos studijos* 2014/2.

svarbu neignoruoti (grupės) konformizmo įtakos.⁷⁵ Teismas tokiais atvejais turėtų kiek įmanoma vengti selektyvaus teisingumo bei redukcionistinio požiūrio. Siekiant tai užtikrinti, būtina įvertinti įvairių faktorių visumą: ypatingas dėmesys tokiais atvejais teikiamas (tikros ar tariamos) nusikalstamos veikos tikslui; tam tikrų veiksmų paskirčiai; taip pat būtina apklausti ne vieną ir ne kelis liudytojus, apsispręsti, kurių iš jų liudijimai yra įtikinamesni; atlikti visų parodymų lyginamąją analizę, padėsiančią atskleisti per ilgus metus susiformavusią korporatyvinę *terpę*, kurioje buvo dirbama, gyvenama ir kartu daromos ar nedaromos nusikalstamos veikos.⁷⁶

Lietuvoje viena iš didžiausių rezonansą sukėlusių bylų, kurioje tiek verbalinio, tiek neverbalinio elgesio kontekstuali analizė buvo itin reikšminga, buvo pirmoje instancijoje nuteisto, o kitose – išteisinto buvusio KTU Gimnazijos direktoriaus B. Burgio byla. Šioje byloje B. Burgis buvo kaltinamas sistemingai bauginęs užsirūkusią KTU Gimnazijos moksleivę (KTU Gimnazijos taisyklės draudžia rūkyti, o taip darę mokiniai privalo palikti gimnaziją). Tačiau galiausiai LAT teisėjų kolegija baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423-303/2016 padarė išvadą, kad nors B. Burgio išsakytos frazės savo turiniu ir išraiškos būdu galėjo sukelti neigiamus, nemalonius jausmus, tačiau iš esmės tai sietina su hiperbolizuotai perteikiama susiklosčiusia situacija, savęs ir situacijos parodomuoju pobūdžiu, emocijomis, o ne su sistemingu bauginimu naudojant psichinę prievartą.⁷⁷ Vis tikta galima pridurti, kad aukštesnių pakopų teismai, nors ir išteisino B. Burgį, tačiau teisinė pergalė tokiu atveju galėtų būti prilyginama karaliaus Pyro pergalei prieš romėnus – nes jai pasiekti buvo sudėta per daug aukų, pavyzdžiui, žalos atlyginimo procesas buvo palankesnis moksleivei nei buvusiam mokyklos direktoriui.⁷⁸ Šiuo aspektu atsiremama į kritinį diskursą, kurį ypač mėgsta skleisti sociologijos mokslo atstovai. Šio diskurso kontekste galima apskritai suabejoti, ar teisė pati savaime pajėgi išnagrinėti kontekstualius panašių bylų faktorius, nes teisininkai (bent jau Lietuvoje) to yra tiesiog

⁷⁵ Įdomu pastebėti, kad kriminologinės teorijos, paaiškinančios korupcines nusikalstamas veikas, yra giminingos teorijoms, paaiškinančioms karo nusikaltimus. Pratęsiant ir kontekstualizuojant tyrimus apie paklusnumo nusikaltimus kariuomenėje, atliekami tyrimai, kuriuose nagrinėjami paklusnumo ir konformizmo nusikaltimai darbo vietoje. Jie remiasi įžvalga, kad daugelis tokių nusikaltimų atsiranda dėl orientacijos į taisykles (paklusnumo autoritetui ir (ar) grupės spaudimo) ir orientacijos į vaidmenį (pvz., susitapatinimo su tam tikrais profesiniais vaidmenimis – lyderio, vykdytojo, padėjėjo, sekretoriaus ir pan.). Atitinkamos orientacijos sudaro palankias sąlygas „išblukti“ asmeninei pozicijai bei kritiniam, grupės spaudimui nepasiduodančiam, mąstymui. O esminis moralinis klausimas formuluojamas taip: **kas už ką atsako, kai kasdienis darbuotojų paklusnumas ir konformizmas (S. Milgramo psichosocialinių eksperimentų prasme) transformuojasi į destruktivų paklusnumą ir destruktivų konformizmą?** Plačiau: Zaksaitė S. Lithuania's "Bloody Sunday": a criminological and legal approach. *Crime Prevention and Community Safety*, 2023, 25, 47–61.

⁷⁶ Žr., pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-133-177/2018.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423-303/2016. Taip pat: 15 min. Bronislovas Burgis lieka išteisintas dėl moksleivės bauginimo. 2016-12-22. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/bronislovas-burgis-lieka-isteisintas-del-moksleives-bauginimo-56-730968?utm_medium=copied

⁷⁸ Plačiau: Žinių radijas. Bronislovas Burgis. Apkaltintas ir išteisintas. 2017-08-12. <https://m.ziniuradijas.lt/laidos/kas-yra-kas-lietuvoje/bronislovas-burgis-apkaltintas-ir-isteisintas?soundtrack=1>. 7-9 min.

nemokomi arba mokomi per mažai. Teisės studijose filosofijai, sociologijai bei psichologijai skiriamas santykinai nedidelis dėmesys,⁷⁹ tad palyginti retas teisėjas turi pakankamą erudiciją aptikti ne tik „juodai-baltas“ binarines opozicijas (kaltas-nekaltas, teisinga-neteisinga, geras-blogas ir pan.), bet ir identifikuoti subtilesnius, „tarpinius“ socialinio gyvenimo atspalvius, potėpius bei poskonius. Šiuo aspektu įdomu paklausti, kaip apie B. Burgio bylą ir moraliniais pasirinkimais bei psychodrama grįstą edukaciją visai neseniai kalbėjo socialinių-humanitarinių mokslų profesorius G. Merkys, vaizdingai paaiškinęs, kad **tokioje byloje buvo galima išvelgti pedagoginį netaktą, bet ne nusikalstamą veiką.**⁸⁰

10. Korupcinių nusikalstamų veikų palyginimas su smurtinėmis nusikalstamomis veikomis

Tęsiant ankstesniame skyriuje pradėtą (psichinio ar fizinio) smurto temą, reikėtų akcentuoti vieną labai svarbų korupcinių nusikalstamų veikų bruožą. Korupcija neretai vadinama „nusikaltimu be aukų“ (angl. *victimless crime*) – ir šis posakis atsirado ne todėl, kad korupcija nekelia žalos ir neatsiranda aukų, o dėl to, kad aukos dažniausiai nuo pačios veikos būna nutolusios tiek laike, tiek erdvėje.⁸¹ Smurtiniai nusikaltimai tuo tarpu suponuoja tiesioginę auką, kurio(s) parodymais galima tikėti visiškai ar iš dalies, tačiau bet kuriuo atveju įrodinėjimo schema yra paprastesnė nei korupcinių nusikalstamų veikų atveju. Kitaip tariant, auka gali keisti parodymus, gali neprisiminti konkrečių epizodų (pavyzdžiui, kiek tiksliai smūgių jai buvo suduota), tačiau teisėsauga tokių nusikaltimų atveju beveik niekada⁸² neatsiduria situacijoje, kai abu nusikalstamos veikos dalyviai nuo pačių pradžių suinteresuoti ne tik nepranešti apie nusikalstamą veiką, bet ir ją visais įmanomais būdais slėpti.

Vienoje iš 2021-2022 m. nagrinėtų bylų dėl fizinio skausmo sukėlimo, kilo klausimas, kaip vertinti ne visai tikslus, didelio streso metu duotus nukentėjusiosios parodymus. Pažymėtina, kad šioje byloje

⁷⁹ Panaši įžvalga „galioja“ korupcinio pobūdžio byloms: retas teisėjas turi tarpdisciplininių ekonomikos, kriminologijos ir politologijos žinių.

⁸⁰ Plačiau: Knygos „Bronislovas Burgis. Aukščiau tik dangus“ pristatymas. Kauno technologijos universitetas, 2024-12-04. https://www.youtube.com/live/ku2G_FPSVs, 1 val. 12-19 min.

⁸¹ Rašydami apie atitinkamų nusikaltimų sampratą dar 2002 m. V. Gavelis ir A. Čepas pažymėjo, kad, be kita ko, dėl to, kad korupcija tiesiogiai nukentėjusiųjų „neliečia“, plačiajai visuomenei aktualesni tradiciniai nusikaltimai, kuriais kėsiamasi į gyvybę, sveikatą, laisvę. Kartais netgi nusikaltimai nuosavybei yra laikomi pavojingesniais už ekonominius nusikaltimus, nors neabejotina, kad pastaraisiais gali būti ir yra padaroma daug didesnė materialinė žala. Gavelis V., Čepas A., Ekonominio nusikaltimo samprata. *Ekonomika*. 2002, Vol. 57.

⁸² (Labai reta) tokios situacijos išimtis galėtų būti ikiteisminio tyrimo pradėjimas be skundo ar pareiškimo, tik nustačius smurto artimoje aplinkoje požymius.

nežymaus sveikatos sutrikdymo nukentėjusiajai ekspertai nenustatė. Tačiau byloje buvo atkreiptas dėmesys į vieną svarbią detalę (netiesioginį įrodymą): nukentėjusiosios verkimą. Toliau bus pateikiamos reikšmingos ištraukos iš bylos (paryškinta S. Zaksaitės).

Prokurorė nurodė, kad iš liudytojo A. J. (taksi vairuotojo), kuris nėra suinteresuotas bylos baigtimi, parodymų matyti, kad atvažiavęs pagal iškvietimą matė, jog moteris verkdama telefonu kalbėjosi su pareigūnais. Tai, kad nukentėjusioji verkė, patvirtino ir liudytojas R. P. (vyriausiasis patrulis), kurio parodymais taip pat nėra pagrindo abejoti, paaiškindamas, kad juos pasitiko mergina, kuri susijaudinusi, sutrikusi ir verkdama jiems papasakojo, jog kaimynas ranka trenkė į galvą, nuo paskutinio smūgio ji trenkėsi galva į laiptinės duris. Iš skambučio Bendrajam pagalbos centrui taip pat matyti, kad nukentėjusioji, pranešdama apie kaimyno smurtą, verkia. **Pasak prokurorės, suaugęs žmogus būtent taip ir išreiškia skausmą – verkimu, kas leidžia teigti, kad prieš nukentėjusiąją smurtavęs asmuo sukėlė jai fizinį skausmą ir šis pojūtis buvo taip išreikštas, jog aplinkiniai suprato, kad nukentėjusiajai iš tikrųjų skaudėjo. Kaip pažymi prokurorė, ši nustatyta bylos duomenimis aplinkybė (nukentėjusiosios verkimas) pirmosios instancijos teismo nebuvo įvertinta.** Be to, įvykio vietoje buvę pareigūnai įvertino nukentėjusiosios parodymus, jos elgesį, savijautą, verkimą ir iš objektyviai išreikštų nukentėjusiosios pojūčių patys nusprendė iškviešti greitąją pagalbą, kas įrodo, kad jie objektyviai suprato, jog nukentėjusiajai dėl panaudoto fizinio smurto buvo sukeltas skausmas. Greitosios medicinos pagalbos kvietimo kortelėje užfiksuota, jog E. B. nustatytas kitų galvos sričių paviršinis sužalojimas. **Ir nors ekspertai nenustatė nežymaus sveikatos sutrikdymo nukentėjusiajai, tačiau medikų užfiksuoti duomenys kartu su kitais bylos duomenimis, prokurorės vertinimu, patvirtina, jog panaudotas fizinis smurtas nukentėjusiajai sukėlė fizinį skausmą.** Šių bylos duomenų teismas neįvertino, todėl, prokurorės nuomone, iš esmės pažeidė BPK nustatytas įrodymų vertinimo taisykles ir tai teismui sukliudė priimti pagrįstą ir teisėtą sprendimą.

Aptarti liudytojo R. P. teisiama jame posėdyje duoti parodymai, jog nukentėjusioji po įvykio buvo sutrikusi, susijaudinusi, liudytojo A. J. parodymai, kad nukentėjusioji verkė ir nurodė laiptinėje buvusi užpulta, liudytojos D. V. parodymai, kad nukentėjusioji buvo labai išsigandusi, prašė palydėti ją į namus, o vėliau nurodė apie panaudotą prieš ją fizinį smurtą, kartu su nukentėjusiosios E. B. teisiama jame posėdyje duotais parodymais apie M. K. prieš ją atliktus smurtinio pobūdžio veiksmus ir jai sukeltą fizinį skausmą, duomenimis, užfiksuotais pareiškime apie padarytą nusikalstamą veiką ir proceso veiksmų atlikimo protokole, asmens parodymo atpažinti pagal jo nuotrauką, nukentėjusiosios parodymų patikrinimo vietoje protokoluose, duomenimis, užfiksuotais iš Bendrojo pagalbos centro gauto garso įrašo bei „Body“ kameros vaizdo įrašo apžiūrų protokoluose, iš kurių

matyti, jog nukentėjusioji, paskambinusi bendruoju pagalbos telefonu, verkdamą praneša apie jos atžvilgiu panaudotą fizinį smurtą, į įvykio vietą atvykusiems policijos pareigūnams nurodo, kad jai buvo suduoti du smūgiai ranka į veidą, sukeltas fizinis skausmas, – sugretinus juos tarpusavyje ir vertinant jų visumą, leidžia daryti neginčijamą išvadą, kad M. K. smurtaudamas sukėlė fizinį skausmą E. B. **Todėl Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2021 m. spalio 13 d. nuosprendis dėl M. K. išteisinimo naikintinas ir M. K. atžvilgiu priimamas apkaltinamasis nuosprendis, tikslinant kaltinimą dėl smūgių skaičiaus, t. y. pagal byloje esančius ir apeliacinės instancijos teismo iš naujo įvertintus įrodymus pripažįstant, kad M. K. sudavė nukentėjusiajai ne tris, o du smūgius, ir ne kumščiu, o ranka.** Toks kaltinimo patikslinimas nekeičia veikos kvalifikacijos ir nesunkina M. K. padėties.⁸³

Akcentuotina, kad aptarta byla atliepia kokybinio tyrimo rezultatams, kurių metu buvo interviuojami teisėsaugos institucijų pareigūnai dėl įrodinėjimo (problemų) smurto artimoje aplinkoje atvejais.⁸⁴ **Prokurorai, kaip ir policijos pareigūnai, interviu metu dažnai pabrėžė, kad auka keičia parodymus proceso metu,** vėliau netgi gali slėpti kaltininką nuo policijos pareigūnų – ypač fizinio skausmo sukėlimo atvejais. **Tokiais atvejais prokurorai dažnai kreipiasi į ikiteisminio tyrimo teisėją, kad užfiksuotų pirminius aukos parodymus, tuomet juos panaudoja teisme.**⁸⁵ LAT taip pat padarė išvadą, kad dėl kaltininko poveikio jo bijančiai smurto aukai šios neadekvatus elgesys (pvz., parodymų keitimas smurtautojo naudai) negali būti vertinamas kaip nusikalstamos veikos (šioje cituojamoje byloje numatytos BK 245 str.) pavojingumą eliminuojantis faktas.⁸⁶ Taigi valstybė turi pozityviąją pareigą apsaugoti asmenį nuo jo teisių pažeidimo smurto artimoje aplinkoje atveju. Suinteresuotos institucijos privalo veikti greitai ir veiksmingai, nes dėl nepateisinamo delsimo yra sunku suteikti adekvačią pagalbą ir apsaugą nuo smurtinio elgesio pasikartojimo ateityje.

Grįžtant prie aptartų įrodinėjimo schemų gretinimo su tomis, kurios egzistuoja korupcinių nusikalstamų veikų atveju, galima pastebėti, kad šių nusikalstamų veikų atveju „karštų pirminių“ duomenų būna retai.⁸⁷ Konceptualia prasme (kaip bus rašoma kitame skyriuje apie sankcijas už

⁸³ Šiaulių apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-354/2022.

⁸⁴ Michailovič I., Justickaja S., Vaičiūnienė R., Kalpokas V., Visockas E. *Veiksmingo policijos ir kitų suinteresuotų institucijų bendradarbiavimo link: smurto artimoje aplinkoje atpažinimo, pagalbos ir prevencijos modelis*. Lietuvos teisės institutas, 2019, p. 14-17.

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285-222/2016.

⁸⁷ Įdomu pastebėti, kad korupciniams nusikaltimams paaiškinti paprastai parenkamos ir kiek kitokios kriminologinės teorijos nei smurtiniams nusikaltimams (su jau minėta išimtimi aptariant karo nusikaltimus, kurie turi daug giminingų bruožų su „baltųjų apykaklių“ nusikaltimais). **Tradiciniai smurtiniai nusikaltimai labiau siejami su mikroveiksniais, o korupcinės veikos – su makroveiksniais.** Atitinkamų paaiškinimų ištakomis galima laikyti Emilio Durkheimo ir Roberto K. Mertonso darbus. E. Durkheimo pateiktos nusikaltimų ir deviacijos idėjos darė ženklų įtaką socialinės minties raidai **perkeldamos dėmesį nuo anksčiau dominavusių individualistinių (biologinių bei psichologinių) nusikaltimų aiškinimų į socialines jėgas.** E. Durkheimo idėjas plėtojęs R. K. Mertonas, remdamasis JAV pavyzdžiu,

korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas) smurtiniams nusikaltimams gali būti priskirtinos neblaivių vairuotojų bylos, kai jie mėgina išsisukti nuo baudžiamosios atsakomybės siūlydami policijos pareigūnams „susitarti gražiuoju“. Tačiau tokios bylos, viena vertus, ir yra žymiai lengviau išaiškinamos ir įrodinėjamos; antra vertus – situacinė korupcija pati savaime yra „taškinio“, vienkartinio pobūdžio. Kitaip tariant, tokiais atvejais nesusiformuoja struktūrinis asmenų tinklas, ilgą laiką brandinantis ir „maitinantis“ korupcinę kultūrą, kurioje tiek teisėti, tiek neteisėti veiksmai yra persipynę ir juos nėra lengva atskirti. Kaip 2011 m. yra rašęs G. Sakalauskas, baudžiamųjų teisinių nuostatų esminė problema ir yra ta, kad jos orientuotos tik į atskirus asmenis, atskirus atvejus, todėl vargu ar gali „užkabinti“ struktūrinę ar sisteminę korupciją.⁸⁸ Kitaip tariant, baudžiamoji teisė palyginti nesunkiai gali „susitvarkyti“ su, tarkime, mažmeninės prekybos mėsos produktais įmone, kur už apgaulingą buhalterinę apskaitą atsako tik įmonės direktorius (iai) – tuo tarpu nei pardavėjos, nei vairuotojai nežino, kad bendrovė pardavinėja prekes be PVM sąskaitų-faktūrą ir be kasos pajamų orderių.⁸⁹ Tačiau suprantama, kad tokios įmonės nereprezentuoja nei sisteminės, nei struktūrinės korupcijos rūšių, kurios būtent ir kelia didžiausius iššūkius visai teisei sistemai.

11. Sankcijos už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas

Kalbant apie sankcijų taikymą už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, galima pastebėti, kad pastarojo meto tendencijos griežtėja. Tai iliustruoja ne vien minėta „MG Baltic“ byla, bet ir kitos (ypač 2024 m. baigtos) bylos, kuriose klausimų,⁹⁰ ar kartais paskirtos ne per švelnios sankcijos, neturėtų likti. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2024 m. lapkričio 14 d. nuosprendžiu buvusį

nusikaltimus laikė šalutiniu ekonominės nelygybės produktu. Jis pabrėžė įtampą, kylančią tarp socialiai įtvirtintų vertybių ir ribotų galimybių jas pasiekti. Stokodami galimybių pasiekti visuomenės diktuojamus tikslus, žmonės griebiasi bet kokių, teisėtų ar neteisėtų, priemonių. Įdomu, kad vienas iš R. K. Mertonio aptartų socialinės deviacijos tipų – inovacija – būtent ir siejamas su „baltųjų apykaklių“ veikomis. **Inovatoriai, pasak R. K. Mertonio, yra tie žmonės, kurie siekia visuomenėje priimtų tikslų (prestižo, valdžios ar pinigų) neteisėtomis priemonėmis, aplenkiant įstatymus. Tokiu būdu jie ir tiesiogine prasme aplenkia tuos, kurie atitinkamų tikslų siekia teisėtais būdais – taigi lėčiau.** Žr. Dobryninas, A., Kalpokas V. ir Mickevič A. Nužudymai Lietuvoje: sociologinis požiūris. *Kriminologijos studijos*, 2014, 2.

⁸⁸ Sakalauskas G., Dobrynina M., Justickaja S., Kalpokas V., Mališauskaitė-Simanaitienė S., Nikartas S., Pocienė A., Zaksaitė S. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius: Eugrimas, 2011, p. 145.

⁸⁹ Ikteisminio tyrimo byla Nr. 02-2-00539-15. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato kriminalinės policijos ekonominių nusikaltimų tyrimo valdybos 2-asis skyrius.

⁹⁰ Suprantama, tokių klausimų būta, ir ne vienas. Pavyzdžiui, viešojoje erdvėje S. Bikelio buvo išsakyta kritika dėl LR BK 68¹ str. įtvirtintos baudžiamojo poveikio priemonės – viešųjų teisių atėmimo – juridinės technikos konstravimo trūkumų. Buvo teigta, kad BK įtvirtintas reglamentavimas yra gana painus, ir prokurorai kartais padaro klaidų vietoje vienos rūšies viešosios teisės atėmimo siūlydami kitą (pavyzdžiui, vietoje teisės būti išrinktam atėmimo, siūlo teisės būti paskirtam atėmimą). Tačiau manytina, kad tokios klaidos nesunkiai gali būti ištaisomi pačių prokurorų ir apsirikimai yra veikiau išimtis nei taisyklė. Plačiau: Delfi TV. Iš esmės. Sinkevičiaus nuteisimas – teisingumo ar selektyvumo triumfas? 2024-05-30.

Vilniaus miesto klinikinės ligoninės direktorių N. M. pripažino kaltu dėl kyšininkavimo, o vienos medicininė įranga prekiaujančios bendrovės vadybininką R. Ž. – dėl papirkimo. Tyrimo duomenimis, N. M., būdamas Vilniaus miesto klinikinės ligoninės (toliau – VMKL) direktoriumi, 2020 metų pavasarį savo darbo kabinete susitiko su vienos uždarnosios akcinės bendrovės, prekiaujančios medicininė įranga, inžinieriumi-vadybininku R. Ž.⁹¹ **Už tai, kad tarp N. M. atstovaujamos gydymo įstaigos ir bendrovės, kurioje dirbo R. Ž., būtų sudaryta sutartis dėl medicininio prietaiso pirkimo ir tolimesnio palankumo dalyvaujant VMKL rengiamuose medicininės įrangos viešuosiuose pirkimuose, ligoninės vadovui duotas kyšis.** Bendrovės atstovas jam įteikė 100 eurų vertės bilieta į renginį bei 38 eurų vertės klubo narystės korteles, suteikiančias galimybę patekti į vieno krepšinio klubo namų varžybas. **R. Ž. dėl papirkimo skirta 15 tūkst. Eurų bauda. N. M. dėl kyšininkavimo paskirta 20 tūkst. Eurų bauda** (paryškinta – S. Zaksaitės). Ją subendrinus su 2022 metų kovą teismo baudžiamuoju įsakymu už kyšininkavimą paskirta bauda, jam skirta subendrinta 65 tūkst. eurų dydžio bauda. N. M. taip pat skirta baudžiamojo poveikio priemonė – teisės dirbti bet kokį vadovaujantį darbą ar užimti vadovaujamas pareigas sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiose įstaigose 3 metų laikotarpiui.⁹² Turint omenyje aptartą pavyzdį, galima pastebėti, kad kai kuriose ankstesnėse bylose gana humaniški baudų dydžiai išties kėlė nuostabą. Pavyzdžiui, gana keistai nuskambėjo vienas iš D. Štraupaitės prekybos poveikiu epizodų, kai už beveik 7 tūkst. eurų vertės kyšį buvo skirta tik 200 MGL dydžio (7 532 Eur) bauda.⁹³ Būta ir daugiau keistų atvejų. Pavyzdžiui, 2017 m. už tai, kad gydytoja piktnaudžiavo tarnyba viršydama įgaliojimus (BK 228 str. 1 d.) ir klastojo medicininius dokumentus (BK 300 str. 1 d.) **tam, kad kitam asmeniui pagreitintu (palengvintu) tapimo apylinkės teismo teisėja procedūrą, buvo skirta tik 100 MGL (3765 Eur) dydžio bauda.**⁹⁴ Tuo tarpu 2024 m. už aštuonis kyšininkavimo epizodus esant teisėtiems veiksams (pavyzdžiui, už tai, kad buvo pakeista palata, už tai, kad žmogus buvo paguldytas į ligoninę, už tai, kad tinkamai buvo suteiktos medicininės paslaugos ir pan.) buvo skirta galutinė subendrinta jau 960 MGL (48 000 Eur) dydžio bauda.⁹⁵ Suprantama, iš aptartų pavyzdžių medicinoje ir politikoje sudėtinga daryti generalizuotas išvadas apie visos teismų praktikos nuoseklumą ar stabilumą. Šiuo aspektu įtikinamai skamba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjo J. Namavičiaus mintis, kad bausmių

⁹¹ Lietuvos Respublikos prokuratūra. 2024-11-14. Buvęs Vilniaus miesto klinikinės ligoninės direktorius nuteistas dėl kyšininkavimo. <https://www.prokuraturos.lt/lt/buves-vilniaus-miesto-klinikines-ligonines-direktorius-nuteistas-del-kyšininkavimo/10780>

⁹² Ten pat.

⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 23 d. nuosprendis, priimta baudžiamuoju byloje Nr. 1A-5-449/2023. Taip pat: Steniulienė I. Teismas panaikino lygtinę laisvės atėmimo bausmę buvusiai Visagino meri D. Štraupaitei. 2023-02-23. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/teismas-panaikino-lygtine-laisves-atemimo-bausme-buvusiai-visagino-meri-d-straupaitei-56-2013388?utm_medium=copied

⁹⁴ Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2017 m. vasario 9 d. nuosprendis Nr. 1-27-749/2017.

⁹⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 20 d. nuosprendis baudžiamuoju byloje Nr. 1A-44-958/2024

skyrimo politika Lietuvoje vis dar yra kazuistinio pobūdžio⁹⁶ (nors tikėtina, kad pastaruoju metu vis stipriau jaučiamas tarptautinių organizacijų spaudimas visomis išgalėmis kovoti su korupcija atitinkamą kazuistiką orientavo griežtėjimo linkme). Taip pat reikia turėti omenyje, kad Lietuvoje baudmės dydis (gali būti) pradedamas skaičiuoti ne nuo medianos, o nuo minimalios baudmės, kas nereiškia, kad tokia praktika *per se* yra ydinga ar (būtų) blogesnė nei ta, kuria remiantis baudmės dydis skaičiuojamas nuo medianos.⁹⁷ Verta pridurti, kad **korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų atveju orientacija į minimalų baudmės dydį gana logiškai skamba laisvės atėmimo baudmės kontekste (kas ir numatyta vadinamajame „bausmių švelninimo pakete“⁹⁸) ir mažiau logiškai – baudos baudmės kontekste** (paryškinta – S. Zaksaitės). Beje, pastaroji mintis dėl baudos baudmės atgrasomojo efekto atitinkamose bylose susiškaukia su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos pastebėjimais, dėl kurių 2017 m. buvo keičiamos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso nuostatos keliant baudos baudmės dydžius.⁹⁹

Tęsiant bausmių skyrimo problematiką, akcentuotina rezonansinė buvusio Kauno savivaldybės administracijos vadovo Viliaus Šiliausko byla, kurioje apeliacinė instancija pakoregavo pirmosios instancijos teismo polinkį į išimtinai švelnią bausmę.¹⁰⁰ Šios bylos esmė iš principo ir buvo paskirti

⁹⁶ Plačiau: LRT aktualijų studija. Ar reikia dar labiau švelninti bausmes už nusikaltimus? 2023-09-19, 44-47 min. <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000295013/lrt-aktualiju-studija-ar-reikia-dar-labiau-svelninti-bausmes-uz-nusikaltimus>

⁹⁷ Šių pasikeitimų aspektu turimas omenyje (dar neįsigaliojęs) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 5, 7, 8, 18, 25, 27, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 51, 52, 54, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72-2, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 243, 244 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 5-1, 40-1, 58-1, 72-5, 72-6, 72-7, 72-8 straipsniais įstatymas. Įstatymu ketinama pakeisti LR BK 61 straipsnio 4 dalį ir ją išdėstyti taip: „4. Jeigu kaltininkas savo noru prisipažino padaręs nusikaltimą, nuoširdžiai gailisi, aktyviai padėjo išaiškinti nusikaltimą ir nėra atsakomybę sunkinančių aplinkybių, teismas paprastai skiria jam minimalią straipsnio sankcijoje už padarytą nusikaltimą numatytą laisvės atėmimo bausmę arba su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę. **Esant šios dalies pirmame sakinyje nustatytoms sąlygoms, teismas gali skirti didesnę nei minimalią sankciją už padarytą nusikaltimą numatytą laisvės atėmimo bausmę, tačiau tokį savo sprendimą privalo motyvuoti.** Už sunkų arba labai sunkų nusikaltimą teismas, esant šioje dalyje nurodytoms aplinkybėms, skiria ne didesnę kaip straipsnio sankcijoje už padarytą nusikaltimą numatytos baudmės vidurkis laisvės atėmimo bausmę arba su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę, išskyrus atvejus, kai straipsnio sankcijoje numatyta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė.“

⁹⁸ Plačiau: LRT aktualijų studija. Ar reikia dar labiau švelninti bausmes už nusikaltimus? 2023-09-19, 9-12 min. <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000295013/lrt-aktualiju-studija-ar-reikia-dar-labiau-svelninti-bausmes-uz-nusikaltimus>

⁹⁹ 2017 metais buvo pakeistas BK 47 straipsnis keliant baudos dydžius. Nustatyta ir speciali tvarka apskaičiuojant baudos dydį už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams. Pakeistais baudų dydžiais buvo siekiama geriau atspindėti padaryto pažeidimo esmę, efektyvų ir adekvatų padarytam pažeidimui paskirtos baudos dydį, nubaudimo *per se* principo įgyvendinimą. Taip pat buvo siekiama užtikrinti, kad už korupcines nusikalstamas veikas skiriama pernelyg švelni bausmė netaptų viena iš priežasčių, skatinančių daryti gerokai didesnes pajamas užtikrinančias nusikalstamas veikas; efektyviai išnaudojus baudos potencialą, ši bausmė taptų veiksminga priemone kovoje su korupcinėmis nusikalstamomis veikomis.

¹⁰⁰ Mokslininkas S. Bikelis aptardamas šią bylą pastebėjo, kad LR BK, skirtingai nei, tarkime Vokietijoje, nėra galimybės už korupcinius nusikaltimus skirti ir baudą, ir laisvės atėmimą – ir tai laikytina lietuviškos juridinės technikos (sankcijų konstravimo) trūkumu. Tiesą sakant, sveikas protas kužda, jog tai yra daugiau nei logiška: jeigu kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką siekė asmeninės naudos, tai (pirminė) reakcija į nusikalstamą veiką turėtų būti ekonominio pobūdžio, ir tik paskui galima svarstyti, ar veika tiek pavojinga, jog, be finansinės sankcijos, būtina skirti ir laisvės atėmimo ar kitą bausmę. Toks sankcijų taikymo modelis, kai įmanoma skirti ir baudą, ir laisvės atėmimą (tikėtina – trumpesnės trukmės nei skiriant be baudos), leistų subalansuoti sankcijų politiką: galimai prisidėtų prie to, kad Lietuva nebūtų viena iš Europos

teisingą bausmę, nes V. Šiliauskas neneigė padaryto nusikaltimo, (galbūt iš išgąščio, galbūt iš išskaičiavimo tikėdamasis švelnesnės bausmės) davė išsamius parodymus, tad nusikaltimas buvo santykinai nesunkiai išaiškintas. Tačiau vėlgi šiame kontekste galima užduoti makabriškus klausimus, skambančius maždaug taip: koks buvo prisipažinimo tikslas bei su kieno žinia buvo duotas (būdavo duodami) ir paimtas beprecedentės vertės kyšis? Nereikėtų atmesti hipotezės, kad V. Šiliausko prisipažinimas ir (ypač) atitinkamo prisipažinimo traktavimas apkaltinamajame nuosprendyje su nuoširdžiu gailėjimūsi turėjo ne tiek daug bendro: ko gero, pagrindinė prisipažinimo intencija buvo kiek įmanoma supaprastinti, dekontekstualizuoti ir „subuitinti“ sudėtingą bylą bei užtušuoti galimus nusikaltimo bendrininkus. Antra vertus, galima kelti ir ne tokią „konspiracinę“ hipotezę: galbūt kaltinamojo prisipažinimas ir santykinai humaniška reakcija į atitinkamą prisipažinimą reiškė, kad *de facto* buvo pritaikytas derybų dėl kaltės pripažinimo (angl. *plea bargaining*) institutas – šis institutas ypač populiarus, be kita ko, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Lietuvos teisė tokio instituto nenumato,¹⁰¹ tad pirmosios instancijos teismo nuosprendis ir buvo gana keistas: kai neva tai dėl asmeninių charakteristikų V. Šiliauskui buvo skirta išimtinai švelni bausmė. Iškelta (antroji) hipotezė paaiškintų pirmosios ir antrosios instancijos teismų nuosprendžių poliarizaciją bausmių skyrimo kontekste: pirmosios instancijos teismas ypač daug dėmesio skyrė kaltininko asmenybei,¹⁰² rėmėsi teisingumo principu (t.y. išimtinė teismo diskrecija skirti švelnesnę nei įstatymas numato bausmę), tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas pagrindo taikyti išimtis nematė ir skyrė pakankamai adekvačią BK 225 straipsnio 3 d. ribose nustatytą laisvės atėmimo bausmę.

Dargi pastebėtina, jog būta bylų, kuriose sankcijų skyrimas išties kėlė ir kitokių konceptualių klausimų, susijusių su proporcinga bausme. Vienas iš jų – kriminologų vadinamasis „piltuvėlio efektas“, kuomet griežtesnę sankciją individas gauna ne tiek dėl nusikalstamos veikos sunkumo ir

Sajungos „lyderių“ įkalintų asmenų skaičiaus kontekste, ir kartu būtų sudaromos sąlygos papildyti valstybės biudžetą. **Autorės požiūriu, būtent šis baudimo modelis būtų buvęs gana logiškas „MG Baltic“ bylos atveju – nuteistiesiems galėjo būti paskirtos trumpesnės laisvės atėmimo bausmės derinant jas su stambiomis baudomis.** Plačiau: LRT aktualijų studija. Ar reikia dar labiau švelninti bausmes už nusikaltimus? 2023-09-19, 41-43 min. <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000295013/lrt-aktualiju-studija-ar-reikia-dar-labiau-svelninti-bausmes-uz-nusikaltimus>

¹⁰¹ Objektivumo dėlei verta pridurti, kad tam tikrų šio instituto praktinio taikymo galimybių galima įžvelgti Baudžiamojo kodekso 64¹ straipsnyje – kuriame įtvirtintas bausmės skyrimas bylą išnagrinėjus supaprastinto proceso tvarka ar atlikus sutrumpintą įrodymų tyrimą. Beje, dėl šio straipsnio atitiktimi LR Konstitucijai yra suabejojęs prof. J. Prapiestis pasakęs, kad kyla klausimų dėl teismų nepriklausomumo, kai jie imperatyviai įpareigojami mažinti bausmę vienu trečdaliu. Plačiau: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros organizuota konferencija „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiškumo iššūkiai“, Vilnius, 2022 m. gegužės 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=-VH53FrXIHk&t=3888s>, 4 val. 8-9 min.

¹⁰² Pirmosios instancijos teismo buvo labai sureikšminama V. Š. asmenybė, socialiniai ryšiai ir t.t., bet, kaip minėjo prokuroras, šioje byloje jis turi būti lyginamas ne su įprastu asmeniu, o su valstybės tarnautoju, kuris *a priori* turi nepriekaištingą reputaciją, tad asmeninės charakteristikos neturėtų lengvinti atsakomybės. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 28 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166-870/2024.

objektyvaus asmens kaltumo, o dėl veikos padarymo priemonės ir to, kad veika buvo santykinai lengva išsiaiškinti.¹⁰³ Turima omenyje viena iš „girtų vairuotojų“ bylų, kai asmuo (esant nusikalstamų veikų, įtvirtintų BK 281 str. 7 d. ir 227 str. 4 d., sutapčiai), **mėgino papirkti policijos pareigūną duodamas mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį; de facto tokiam asmeniui paskirta galutinė sankcija priklausė nuo automobilio vertės.**¹⁰⁴

Teorine prasme tokio pobūdžio sankcija vargu ar dera ne tik su proporcingumo principu, bet ir su kriminologų įžvalgomis, kurios vadinamąsias „baltųjų apykaklių“ veikas visų pirma mato kaip savanaudiškus nusikaltimus. Atitinkamai tokiu atveju finansinės sankcijos ir atgrasomasis tokių sankcijų pobūdis yra logiškas ir galbūt netgi būtinas. Tačiau, autorės manymu, neblaivaus vairuotojo padaryta korupcinė nusikalstama veika konceptualia prasme vis tik yra arčiau smurtinių (be kita ko, smurto, nukreipto prieš patį save, nes neblaivus asmuo visų pirma rizikuoja savo paties saugumu) nei savanaudiškų nusikalstamų veikų, todėl kažin, ar griežta finansinė sankcija turėtų ženklų atgrasomąjį poveikį. Verta prisiminti, kad į smurtą linkę asmenys kur kas mažiau skaičiuoja ir atitinkamai „sveria“ tikėtino kyšio naudą, riziką būtų pagautam bei nuostolius paskyrus potencialią bausmę. Todėl tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu situacija, kai galutinė sankcija už girtu vairuotojo padarytą baudžiamąjį nusižengimą (bandymą papirkti duodant mažesnės nei 1 MGL vertės kyšį), *de facto* priklauso nuo automobilio vertės, kažin, ar gali būti vertinama pozityviai.

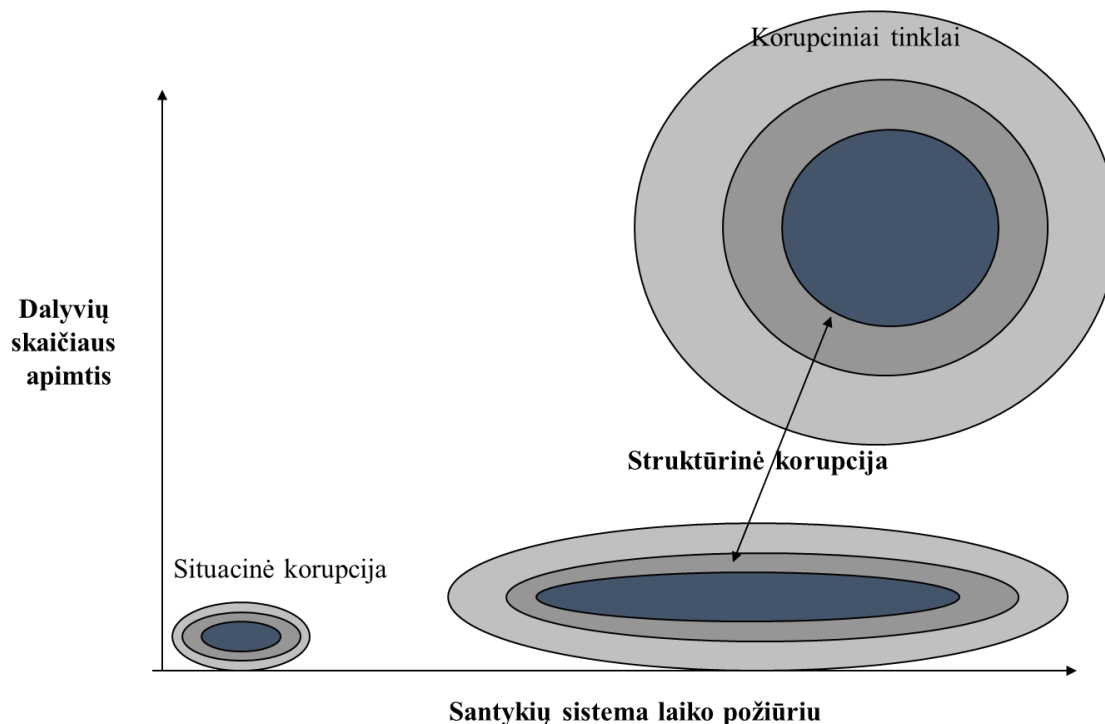
Platesne prasme pažymėtina, kad aptartas pavyzdys rezonuoja su kriminologinėmis įžvalgomis, kad kur kas prasmingiau (tiek sankcijų, tiek sąnaudų prasme) teisėsaugos institucijų dėmesį skirti ne vadinamajai situacinei korupcijai (ką ir iliustruotų neblaivių vairuotojų bylos), bet struktūrinei korupcijai, vedančiai prie painių korupcinių tinklų ir įvairias valstybės valdymo sritis persmelkiančios korupcinės (sub)kultūros. Aiškumo dėlei pateikiama atitinkamas sąsajas tarp situacinės bei struktūrinės korupcijos vaizduojanti infografinė lentelė.

¹⁰³ Sanders A. From Suspects to Trial. *The Oxford Handbook of Criminology*. Ed. Maguire, M., et al. Oxford University Press, 1994, p. 777–779.

¹⁰⁴ Šioje byloje Vilniaus apygardos teismas išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo M. Š. gynėjo advokato Mindaugo Bliuvo apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 17 d. nuosprendžio, kuriuo M. Š. pripažintas kaltu padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 281 straipsnio 7 dalyje, jam skirta 80 MGL (4 000 Eur) dydžio bauda. M. Š. pripažintas kaltu padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 227 straipsnio 4 dalyje, jam skirta 30 MGL dydžio (1 500 Eur) bauda. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 4 dalimis, paskirtos bausmės iš dalies sudėtos ir M. Š. skirta galutinė subendrinta bausmė – 100 MGL (5 000 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 2 dalies 1 ir 7 punktais, 68 ir 72 straipsniais, M. Š. paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės: draudimas naudotis specialia teise (teise vairuoti kelių transporto priemones) 2 (dvejiems) metams, šį terminą skaičiuojant nuo 2018 m. balandžio 18 d.; automobilio „Porsche Macan“, valstybinis numeris (duomenys neskelbtini) ½ **vertės atitinkančios pinigų sumos – 23 490 Eur (dvidešimt trijų tūkstančių keturių šimtų devyniasdešimties) Eur konfiskavimas**. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-195-873/2019.

Lentelė Nr. 1

Korupcinių santykių baziniai pavyzdžiai. Pagal Höffling 2002.

Infografinė vizualizacija padeda konceptualizuoti nusikalstamas veikas į vienkartinio pobūdžio situacinę korupciją ir ilgą laiką besitęsiančią struktūrinę korupciją¹⁰⁵ – kurią tiriant reikia itin kvalifikuotų žmogiškųjų, finansinių bei techninių išteklių, atitinkamai tokiu atveju ir baudmės turėtų būti pakankamai atgrasančios. Šiuo aspektu racionaliai skambėjo prof. J. Prapiesčio mintis, kad „visų pirma turi būti įvertinamas nusikalstamų veikų pavojingumo pobūdis – t.y. vertybinis, aksiologinis aspektas – ir tik tada jau galima galvoti apie sankcijas.¹⁰⁶“ Pritaikant šią išvalgą korupcinio pobūdžio nusikalstamoms veikoms, manytina, kad visų pirma būtina diferencijuoti atitinkamas veikas į labiau pavojingas ir mažiau pavojingas, o tai atlikus, dalis bausmių skyrimo klausimų išsigrūnintų savaime.

¹⁰⁵ Pažymėtina, kad viešojoje erdvėje (gali būti) vartojama ir kitokia klasifikacija, iš esmės reiškianti tą patį. Pavyzdžiui, Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT) kalba apie smulkiąją ir stambiają korupciją. Plačiau: Lietuvos korupcijos žemėlapis 2022 / 2023 pristatymas. STT, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=hWu2c-rSzkA>, 2-3 min.

¹⁰⁶ Plačiau: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros organizuota konferencija. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiskumo iššūkiai“, Vilnius, 2022 m. gegužės 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=-VH53FrXIHk&t=3888s>, 4 val. 10-12 min.

Išvados

1. Lietuvos Respublikoje kovą su korupcija savotiškai reprezentuoja rezonansinė „MG Baltic“ byla. Nepaisant sudėtingo įrodinėjimo proceso, ilgos bylos nagrinėjimo trukmės, kardinaliai priešingų pirmosios ir antrosios instancijos teismų sprendimų, 2024 m. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme šioje byloje galiausiai padėtas taškas, parodantis, jog net ir aukščiausio lygmens korupciją Lietuvoje įmanoma įrodyti, o „baltąsias apykakles“ santykinai griežtai nuteisti atskleidžiant gana painią politikos, verslo bei žiniasklaidos subkultūrą.
2. Vienas iš pagrindinių korupcijos bruožų yra tas, kad korupcinio santykio subjektai yra suinteresuoti nuslėpti nusikalstamą veiką. Atitinkamai tai sąlygoja ir įrodinėjimo specifiką. Korupcinio pobūdžio nusikalstamosiose veikose, skirtingai nei, tarkime, smurtinėse veikose, nėra tradicinės aukos, kuri inicijuotų baudžiamąjį procesą, duotų parodymus, kuriuos po to būtų galima vertinti, gretinti kitų įrodinėtinių duomenų kontekste ir pan. Taigi korupcinių veikų įrodinėjimas *per se* yra rafinuotas, santykinai sudėtingas – paprastai reikalaujantis slaptųjų operatyvinių priemonių taikymo. Atitinkamai, išteisinamųjų nuosprendžių korupcinio pobūdžio nusikalstamosiose veikose priežastys (neutralia prasme) yra objektyvios – visų pirma, aukštesni teisėtumo reikalavimai slaptomis operatyvinėmis priemonėmis užfiksuotiems duomenims.
3. Toliau aptariant išteisinamųjų nuosprendžių priežastis, negatyvia prasme galima kalbėti apie pernelyg formalų baudžiamojo įstatymo taikymą, tam tikrų duomenų ar parodymų dekontekstualizavimą, tarpdisciplininių žinių (kriminologijos, politologijos, ekonomikos ir kitų mokslų) stoką, redukcionistinę požiūrį, pernelyg siaurą tam tikrų sąvokų (įskaitant tokių fundamentalių sąvokų kaip *kyšis* ar *valstybės tarnautojui prilygintas asmuo*) traktavimą. Tačiau išvardytos priežastys yra labiau susijusios su bendra teisine kultūra ir *bylų nagrinėjimo lygmeniu (standartu)*, o ne įrodinėjimo standartu pačiu savaime. Įrodinėjimo standartas, suponuojantis, kad dėl nuteistojo kaltumo neturėtų likti jokių pagrįstų abejonių, Lietuvoje yra vienodas visų kategorijų baudžiamosiose bylose.
4. Iš antrosios išvados seka, kad kontekstuali, netiesioginiais įrodymais grindžiama (tarpdisciplininė) analizė vis dar gali būti tam tikra „prabanga“ nagrinėjant korupcinio pobūdžio baudžiamąsias bylas. Baudžiamojo proceso prasme tai reiškia, kad užuot atsižvelgus

į netiesioginių įrodymų visumą, kiekvienas netiesioginis įrodymas vertinamas atsietai nuo kitų. Tokiu, redukcionistinio požiūrio sąlygotu analizės ir argumentavimo būdu, kiekvienam netiesioginiui įrodymui gali būti priskiriama alternatyvi, išteisinamoji interpretacija ir to pasekoje mažėja apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo tikimybė.

5. Viena iš kertinių iš šio tyrimo sekančių išvalgų ir rekomendacijų yra siūlymas tobulinti kaltinamojo akto kokybę šį procesinį dokumentą kiek įmanoma labiau priartinant prie realybės. Tai implikuoja, kad kaltinamasis aktas neturėtų apsiriboti nusikalstamos veikos požymių aptarimu, bet pačios faktinės tikrovės – verbalinės bei neverbalinės kalbos, veikos atlikimo būdo – aptarimu. Ši rekomendacija ypač svarbi korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų atveju, nes šioms veikoms būdingas specifinis *modus operandi*. Šio tipo nusikalstamosiose veikose paprastai nebūna fizinių įrodymų, kurie „kalbėtų patys už save“, todėl aptariant vien tik nusikalstamos veikos sudėtį (o ne faktinę tikrovę) rizikuojama pasiklysti abstrakcijose ir formaliai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą konstatuojant, jog „nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių“.
6. Procesinių prievartos priemonių taikymo prasme šio tyrimo metu nerasta ypatingų iššūkių, trukdančių tinkamai ištirti korupcinio pobūdžio baudžiamąsias bylas. Atvirkščiai, kartais Lietuvos Respublika pakankamai išradingai taiko tam tikras slapto pobūdžio priemones pasitelkdama teisinės fikcijas (pavyzdžiui, telefoninių pokalbių kontrolę tik vėliau pakeičiant veikos kvalifikaciją į baudžiamąjį nusižengimą). Pabrėžtina ir tai, kad Lietuvoje, skirtingai nei, pavyzdžiui, bendrosios teisės sistemos šalyse, egzistuoja pakankamai liberalus telefoninių pokalbių kontrolės modelis.
7. Kalbant apie sankcijas už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, manytina, kad šiuo aspektu kol kas yra svarbiau kalbėti ne apie švelninimą ar griežtinimą, o apie sankcijų subalansavimą *inter alia* atsižvelgiant į konkrečios nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį. Siekiant subalansuoti baudžiamąją politiką būtų pravartu konceptualizuoti nusikalstamas veikas į situacinę korupciją (už kurią nebūtina drastiškai bausti) ir struktūrinę korupciją – kurią tiriant reikia pasitelkti daug žmogiškųjų, finansinių bei techninių išteklių, atitinkamai tokiu atveju ir bausmės turėtų būti pakankamai atgrasančios.

8. Turėtina omenyje, kad Lietuvoje baudmės dydis (gali būti) pradedamas skaičiuoti ne nuo medianos, o nuo minimalios baudmės, ir tai nereiškia, kad tokia praktika *per se* yra ydinga ar (būtų) blogesnė nei ta, kuria remiantis baudmės dydis skaičiuojamas nuo medianos. Tačiau verta pridurti, kad korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų (kurios paprastai yra savanaudiškos nusikalstamos veikos) atveju orientacija į minimalų baudmės dydį baudos baudmės kontekste neatrodytų logiškai; šiuo aspektu verčiau apsistoti prie tradicinio skaičiavimo būdo orientuojantis į baudmės vidurkį.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai

Europos Tarybos 1999 m. Civilinės teisės konvencijos dėl korupcijos. Valstybės žinios, 2002-12-31, Nr. 126-5733.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987.

Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją. Valstybės Žinios, 2006, Nr. 136-5145.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr. 89-2741.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014.

Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymas. Valstybės žinios, 2012-10-20, Nr. 122-6093.

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimo neteisėto poveikio valstybės institucijoms priimant sprendimus ir galimos neteisėtos įtakos politiniams procesams išvados“. Teisės aktų registras, 2018-06-08, Nr. 9656.

Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas. Valstybės žinios, 1997-07-16, Nr. 67-1659.

Lietuvos sportinės žūklės federacijos Etikos ir drausmės kodeksas, patvirtintas Lietuvos sportinės žūklės federacijos Vykdomojo komiteto 2024 m. spalio 29 d. <https://www.sportinezukle.lt/wp-content/uploads/2024/11/LSZF-Etikos-ir-drausmes-kodeksas-281310.1.pdf>

Vokietijos federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (vok. *Strafgesetzbuch* (StGB)). Baudžiamojo kodekso 1998 m. lapkričio 13 d. paskelbta redakcija (Federalinis įstatymų leidinys I, p. 3322) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2021 m. lapkričio 22 d. įstatymo 2 straipsniu (Federalinis įstatymų leidinys I, p. 4906). § 41 Geldstrafe neben Freiheitsstrafe/ Bauda kartu su laisvės atėmimo bausme. https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_41.html.

Travaux préparatoires

Europos Parlamento Teisėkūros Rezoliucijos Projektas. Dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su korupcija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR ir Konvencija dėl kovos su

korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, ir iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 (COM(2023)0234 – C9 0162/2023 – 2023/0135(COD)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2024-0048_LT.html

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 5, 7, 8, 18, 25, 27, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 51, 52, 54, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72-2, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 243, 244 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 5-1, 40-1, 58-1, 72-5, 72-6, 72-7, 72-8 straipsniais įstatymas. Teisės aktų registras, 2024-05-02, Nr. 8214.

Teismų praktika

Alytaus apylinkės teismo Lazdijų rūmų 2017 m. balandžio 24 d. nuosprendis Nr. 1-16-743/2017.

Alytaus apylinkės teismo Varėnos rūmų 2021 m. gruodžio 1 d. nuosprendis Nr. 1-172-445/2021.

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Balitskiy prieš Ukrainą*, nr 12793/03.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. gegužės 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-107-593/2017.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-515-383/2017.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. gruodžio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-269-530/2018.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. gruodžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-182-383/2018.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-530/2018.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-39-634/2019.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-25-383/2019.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. sausio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-3-290/2019.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11-245/2020.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-14-954/2020.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. vasario 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-19-383/2020.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-530/2020.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-5-383/2021.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. vasario 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-54-658/2021.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-136-397/2022.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. rugpjūčio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-408-954/2022.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-182-876/2022.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. spalio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-143-493/2023.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-634/2023.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-634/2023.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-32-954/2024.

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-182-773/2018.

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-335-273/2022.
Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-314-606/2017.
Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. gegužės 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-34-380/2018.
Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. liepos 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-213-557/2018.
Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-84-361/2019.
Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-380/2020
Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-68-361/2024.
Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-887-889/2024.
Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2021 m. kovo 12 d. nuosprendis Nr. 1-11-729/2021.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 21 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-50-483/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 1 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-14-449/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 12 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-17-449/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 9 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-54-396/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 9 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46-150/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-90-449/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 24 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-202/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-134-307/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-143-148/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-136-202/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 25 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-456-396/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 24 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-128-518/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 6 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-70-449/2017.
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-14-307/2018 .
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 20 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-107-197/2018.
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 5 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-392-307/2018.
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 7 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-433-396/2018.
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 28 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-304-197/2018.
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-133-177/2018.
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 12 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11-387/2018.
Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-449/2018.
Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. balandžio 10 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-196-318/2019.
Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. balandžio 11 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-59-307/2019.
Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 12 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-394-870/2019.
Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 4 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-25-318/2019.
Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-159-616/2019.
Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-54-487/2019.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 3 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-18-616/2020.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-206-450/2020.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 14 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-12-318/2020.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 23 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-296-387/2020.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-49-616/2020.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 24 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-63-487/2020.
Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 4 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-122-387/2021.
Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 8 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-29-1076/2021.
Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 19 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-32-487/2021.
Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-616/2021.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 30 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-98-1076/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-265-487/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. kovo 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-168-567/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. lapkričio 22 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-275-478/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 13 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-168-579/2022.

Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 28 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-269-627/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 7 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-21-1076/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 7 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-13-307/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 26 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-39-487/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 24 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-654/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 9 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-62-449/2022.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 12 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-131-870/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 18 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-68-1020/2023
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 6 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-27-307/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 3 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-14-318/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-111-579/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 27 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-7-318/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 29 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-75-318/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-169-1076/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-40-307/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 18 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-190-579/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 7 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-200-478/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 18 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-25-449/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 19 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26-318/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 5 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-38-478/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 12 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-282-449/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-42-851/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 23 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5-449/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-579/2023.
Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. birželio 13 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-247-1020/2024.
Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 5 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-40-851/2024.
Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. liepos 1 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-65-851/2024.
Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. liepos 11 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-60-1020/2024.
Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. liepos 3 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1-318/2024.
Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 28 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166-870/2024.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 16 d. Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK XXXIII skyrius) apžvalga (II dalis) Nr. AB-56-2. Teismų praktika. 2022, 56.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-181/2008. Teismų praktika. 2008, 30.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015. Teismų praktika. 2015, 44, p. 364-419.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423-303/2016.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-489/2017.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338-511/2017. Teismų praktika. 2017, 48.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-134-489/2017.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-22-699/2017.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271-788/2017.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-128-699/2017.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257-788/2017.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-60-489/2017.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-788/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018. Teismų praktika. 2018, 49.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-94-511/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-33-303/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-788/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-162-303/2019. Teismų praktika.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28-489/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-689/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-81-895/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221-942/2020. Teismų praktika. 2020, 54.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-689/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153-689/2021.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-16-489/2021.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96-788/2021.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-126-495/2023.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-303/2023.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-121-511/2023.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-228-648/2023.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-719/2023.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-387/2024.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. liepos 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-206-654/2024.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-594/2024

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-511/2024.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-100-969/2023.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

Marijampolės apylinkės teismo 2017 m. spalio 2 d. sprendimas Nr. 2-3001-399/2017.

Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2019 m. vasario 14 d. nuosprendis Nr. 1-78-537/2019.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-55-491/2017.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-142-531/2017.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-103-350/2017.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-350/2017.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-47-334/2018.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. vasario 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5-337/2018.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2-366/2019.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. sausio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-531/2019.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-6-491/2019.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-39-366/2021.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. rugpjūčio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-93-879/2022.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-19-334/2022.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-6-879/2023.

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1-531/2023.

Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2017 m. vasario 9 d. nuosprendis Nr. 1-27-749/2017.

Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2019 m. spalio 14 d. nuosprendis Nr. 1-333-229/2019.

Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2023 m. gruodžio 22 d. nuosprendis Nr. 1-644-1059/2023.

Šiaulių apygardos teismo 2019 m. rugpjūčio 5 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-97-309/2019.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-6-616/2017.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. birželio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-5-167/2018.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-21-354/2019.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5-744/2019.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-98-744/2019.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-49-354/2019.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-150-744/2021.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-5-309/2021.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-282/2022.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-14-354/2024.

Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2022 m. kovo 3 d. nuosprendis Nr. 1-25-951/2022.

Tarptautinio sporto arbitražo teismo sprendimas. CAS 2015/A/4351. Vsl Pakruojo FK, Darius Jankauskas, Arnas Mikaitis, Sigitas Olberkis, Valdas Pocevicius, Alfredas Skroblas, Donatas Strockis, Diogo Gouveia Miranda, C.H. Alexandru and Taras Michailiuk v. Lithuanian Football Federation (LFF).

Utenos apylinkės teismo Ignalinos rūmų 2017 m. gruodžio 11 d. nuosprendis Nr. 1-100-664/2017.

Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmų 2022 m. vasario 28 d. nuosprendis Nr. 1-2-1093/2022.

Utenos apylinkės teismo Visagino rūmų 2024 m. rugpjūčio 13 d. nutartis Nr. T-193-724/2024.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. balandžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-28-468/2017.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. liepos 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-16-318/2017.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-29-654/2018.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. balandžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-228-1020/2019.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-385-988/2019.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-195-873/2019.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-312/2019.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. balandžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-312/2020.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. balandžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-843/2021.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-32-929/2021.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. lapkričio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-308-873/2021.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-10-873/2022.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-66-988/2022.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gegužės 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-35-851/2022.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-509-898/2022.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. spalio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-254-1053/2022.

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-824-864/2019

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-258-432/2024.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. vasario 5 d. sprendimas Nr. e2-2132-595/2018.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nuosprendis Nr. 1-1557-1011/2019.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. kovo 1 d. nuosprendis Nr. 1-21-1011/2022.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. gruodžio 4 d. nuosprendis Nr. 1-1615-1201/2023.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. spalio 23 d. sprendimas Nr. e2-6439-1125/2023.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. rugsėjo 18 d. nuosprendis Nr. 1-67-1155/2024.

Vilniaus regiono apylinkės teismo Ukmergės rūmų 2021 m. balandžio 8 d. nuosprendis Nr. 1-27-1072/2021.

Mokslinė literatūra

Ambrazevičiūtė K., Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Ragauskas P. *Korupcija privačiame sektoriuje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2021. <https://teise.org/wp-content/uploads/2021/03/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf>.

Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo. MRU, 2011.

Bieliūnas E. Nusikalstamų veikų kvalifikavimo studijų orientyrai. *Teisė*. 2008, 66 (1), 22.

Bikelis S. *Baudžiamosios politikos orientavimo į su laisvės atėmimu nesusijusių poveikio priemonių taikymą galimybes*. Vilnius: Teisės institutas, 2010. https://teise.org/wp-content/uploads/2020/04/Alternatyvos_kaip_tyrimas.pdf.

Boss P. V. Duty to cooperate in disciplinary proceedings and its limitations deriving from standard rights in criminal proceedings – A review under Swiss law. *Tarptautinio sporto arbitražo teismo informacinis leidinys*. 2020, Nr. 1. https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Bulletin_2020_1.pdf

- Bryane M. Issues in Anti-Corruption Law: Drafting Implementing Regulations For Anti-Corruption Conventions in Central Europe and The Former Soviet Union. *Journal of Legislation*. 2010, Vol. 36:272, 272-296.
- Collins J. Fraud by Abuse of Position: Theorising Section 4 of the Fraud Act 2006. *Criminal Law Review* 2011, 7, 513-523.
- Čepas A., Dobryninas A., Valickas G. Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai. *Teisės problemos*. 2013 Nr. 1 (79).
- Dobryninas, A., Kalpokas V. ir Mickevič A. Nužudymai Lietuvoje: sociologinis požiūris. *Kriminologijos studijos* 2014 Nr. 2.
- Fedosiuk O. Neturtinio kyšio samprata teisinio apibrėžtumo principo šviesoje. *Jurisprudencija*. 2024, Vol. 31 Nr. 1. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/8170>
- Gavelis V., Čepas A., Ekonominio nusikaltimo samprata. *Ekonomika*. 2002, Vol. 57.
- Hill D. How Gambling Corruptors Fix Football Matches. *European Sport Management Quarterly*, 2009, 9: 4, 411-432.
- Höffling C. *Korruption als Soziale Beziehung* (Forschung Soziologie) (German Edition): Diss. (Forschung Soziologie, 156, Band 156), 2002.
- Liebert U. Parliamentary lobby regimes // Döring H. (Ed.) *Parliaments and majority rule in Western Europe*. Frankfurt, Germany: Campus Verlag, 1995.
- Matza, D. *Delinquency and Drift*. USA, 1964.
- Nekrošius V. Bartkus J. Įrodinėjimo standarto paieškos Lietuvos Respublikos civiliniame procese. *Teisė*, 2024, Vol. 132, p. 8–19.
- Palidaukaitė J. Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešoji politika ir administravimas*. 2005, Nr. 13, 25-38.
- Rickevičiūtė K. Georgas Hegelis, žmogus ir filosofas. *Problemos*. 1970, 5, 92–101. DOI:<https://doi.org/10.15388/Problemos.1970.5.5783>.
- Sakalauskas G. Ką liudija didėjantis baudžiamasis represyvumas Lietuvoje? *Kriminologijos studijos* 2014/2.
- Sakalauskas G., Dobrynina M., Justickaja S., Kalpokas V., Mališauskaitė-Simanaitienė S., Nikartas S., Pocienė A., Zaksaitė S. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius: Eugrimas, 2011.
- Sanders, A. From Suspects to Trial. *The Oxford Handbook of Criminology*. Ed. Maguire, M., et al. Oxford University Press, 1994.
- Sutherland Edwin H. *Principles of Criminology* Philadelphia and New York, 1966.
- Šindeikis A. Saviraiškos laisvė v. Asmens garbė ir orumas. Ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika? *Jurisprudencija*. 2010, 2(120).
- Zaksaitė S. Fikcijos baudžiamajame procese: tarp ontologinės tikrovės, teisėkūros ir teisės taikymo. *Jurisprudencija*, 2014, 21(1), p. 244–258.
- Zaksaitė S. Korupcijos privačiame sektoriuje kriminalizavimo problemos. *Verslo ir Teisės Aktualijos*. 2012, 7 (2).
- Zaksaitė S. Lithuania's "Bloody Sunday": a criminological and legal approach. *Crime Prevention and Community Safety*, 2023, 25, 47–61.

15 min. Bronislovas Burgis lieka išteisintas dėl moksleivės bauginimo. 2016-12-22.

https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/bronislovas-burgis-lieka-isteisintas-del-moksleives-bauginimo-56-730968?utm_medium=copied

2010 m. Prokuratūros veiklos ataskaita.

https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/prokuraturos_veiklos_2010_m_atask.pdf .

2023 m. Prokuratūros veiklos ataskaita. <https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>

2024 m. gegužės 7 d. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme vykusį diskusiją „Įrodinėjimo standartas korupcinio pobūdžio bylose“. <https://www.youtube.com/watch?v=oYlsVfesrtU>

Bikelis S. Kyšis ar ne kyšis – štai (bylos) klausimas! 2022-04-26.

https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1680148/skirmantas-bikelis-kysis-ar-ne-kysis-stai-bylos-klausimas?fbclid=IwAR0tv5TbjYC7vCg-_5EtDcphGKZ8DgP77jESGcSDqq5vkEF7SbjO3MK1_t4, (2022-04-27).

Delfi TV. Iš esmės (2024-05-30). Sinkevičiaus nuteisimas – teisingumo ar selektyvumo triumfas?

<https://www.delfi.lt/video/laidos/is-esmes/is-esmes-sinkeviciaus-nuteisimas-teisingumo-ar-selektyvumo-triumfas-96541633>

Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 02-2-00539-15. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato kriminalinės policijos ekonominių nusikaltimų tyrimo valdybos 2-asis skyrius.

Implementing the OECD Anti-Bribery Convention. Phase 4 Report: Italy, 2022.

https://www.oecd.org/en/publications/implementing-the-oecd-anti-bribery-convention-phase-4-report-italy_f94df262-en.html

Knygos „Bronislovas Burgis. Aukščiau tik dangus“ pristatymas. Kauno technologijos universitetas, 2024-12-04.

https://www.youtube.com/live/ku2G_FPSVs

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimas „MG Baltic“ byloje – apkaltinamasis nuosprendis paliekamas galioti, 2024-10-24. <https://www.lat.lt/naujienos/lietuvas-auksciausiojo-teismo-sprendimas-mg-baltic-byloje-apkaltinamasis-nuosprendis-paliekamas-galioti/1840>

Lietuvos korupcijos žemėlapis 2022 / 2023 pristatymas. Specialiųjų tyrimų tarnyba, 2023.

<https://www.youtube.com/watch?v=hWu2c-rSzkA>

Lietuvos Respublikos prokuratūra. 2024-11-14. Buvęs Vilniaus miesto klinikinės ligoninės direktorius nuteistas dėl kyšininkavimo. <https://www.prokuraturos.lt/lt/buves-vilniaus-miesto-klinikines-ligonines-direktorius-nuteistas-del-kyšininkavimo/10780>

LRT Aktualijų studija. Ar Lietuvoje įmanoma įrodyti politinę korupciją. 2022-04-21.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000210972/lrt-aktualiju-studija-ar-lietuvoje-imanoma-irodyti-politine-korupcija>

LRT aktualijų studija. Ar reikia dar labiau švelninti bausmes už nusikaltimus? 2023-09-19.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000295013/lrt-aktualiju-studija-ar-reikia-dar-labiau-svelninti-bausmes-uz-nusikaltimus>

Masiokaitė-Liubiniene A. Prokurorai nerado viešojo intereso pažeidimo dėl Kauno Vičiūnų vandenvietės. 2019-08-16.

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1088820/prokurorai-nerado-viesojo-intereso-pazeidimo-del-kauno-viciunu-vandenvietes>

Mediatekos seminaras „Kriminalinės žvalgybos įstatymo paskirtis ir taikymo praktika atskleidžiant nusikalstamas veikas“, lektorius dr. Aurelijus Gutauskas. Lietuvos advokatūra, 2024. <https://www.lashop.lt/events/mediateka>

Skandalas: Nausėda teikia į Aukščiausio Teismo teisėjus politinės korupcijos bylos „konsultantą“, 2022-04-20. <https://www.youtube.com/watch?v=Kss6tJwpQwo>.

Steniulienė I. Teismas panaikino lygtinę laisvės atėmimo bausmę buvusiai Visagino meri D. Štraupaitei. 2023-02-23. https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/teismas-panaikino-lygtine-laisves-atemimo-bausme-buvusiai-visagino-meri-d-straupaitei-56-2013388?utm_medium=copied

Tarptautinės konferencijos medžiaga. „Tarptautinių kyšininkavimo atvejų nustatymas ir tyrimas Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės ir Latvijos Respublikos geroji patirtis“. Vilnius, 2024 m. lapkričio 12 d.

TV3. Šarūno Narbuto byla – viena iš daugelio: kodėl imamasi bylų, kai iškart akivaizdu – įrodymų trūks. 2024-02-11. <https://www.tv3.lt/naujiena/video/saruno-narbuto-byla-viena-is-daugelio-kodel-imamasi-bylu-kai-iskart-akivaizdu-irodymu-truks-n1288044>

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros organizuota konferencija. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiskumo iššūkiai“. Vilnius, 2022 m. gegužės 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=-VH53FrXIHk&t=3888s>

Zaksaitė S. „Amžiaus byla“: pergalingi kalbiniai žaidimai ir įvarčiai, praleisti per dešinįjį kraštą. *Naujasis Židinys – Aidai*, 2022 Nr. 3. <https://nzidinys.lt/salomeja-zaksaite-amziaus-byla-pergalingi-kalbiniai-zaidimai-ir-ivarciai-praleisti-per-desiniji-krasta-nz-a-nr-3/>

Žinių radijas. Bronislovas Burgis. Apkaltintas ir išteisintas. 2017-08-12. <https://m.ziniuradijas.lt/laidos/kas-yra-kas-lietuvoje/bronislovas-burgis-apkaltintas-ir-isteisintas?soundtrack=1>

Žinių radijas. NSGK išvados – laisvinimasis nuo oligarchų ar politinių sąskaitų suvedinėjimas? 2018-05-31. https://www.ziniuradijas.lt/laidos/dienos-klausimas/nsgk-ismados-laisvinimasis-nuo-oligarchu-ar-politiniu-saskaitu-suvedinejimas?soundtrack=1&fb_comment_id=1721674414577436_4041994945878693